

İÇİNDEKİLER

HALKOYLAMASI SONUÇLARI.....	6
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ANAYASASI	6
BAŞLANGIÇ	6
KIBRIS TÜRK HALKI	7

Birinci Kısım

Genel İlkeler.....	7
Devletin Şekli ve Nitelikleri.....	7
Devletin Bütünlüğü, Resmi Dili, Bayrağı, Ulusal Marşı ve Başkenti.....	7
Egemenlik.....	8
Yasama Yetkisi	8
Yürütme Yetkisi ve Görevi	8
Yargı Yetkisi	8
Anayasanın Üstünlüğü ve Bağlayıcılığı	8
Eşitlik	8
Değiştirilemeyecek Kurallar	9

İkinci Kısım

(Temel Haklar, Özgürlükler ve Ödevler)

Genel Kurallar	9
Temel Hakların Niteliği ve Korunması	9
Temel Hak ve Özgürlüklerin Özünü ve Sınırlanması	9
Temel Hak ve Özgürlükler ile Yetkilerin Kötüye Kullanılmaması	9
Yabancıların Durumu	9
Kişinin Hak, Özgürlük ve Ödevleri	10
Kişinin dokunulmazlığı	10
Hayat ve Vücut Bütünlüğü Hakkı	10
Kişinin Özgürlüğü ve Güvenliği	10
Hak Arama Özgürlüğü ve Yasal Yargı Yolu	12
Cezaların Yasal ve Kişisel Olması ve Sanık Hakları	12
Özel Hayatın Gizliliği	13
Konut Dokunulmazlığı	13
Haberleşme Özgürlüğü	13
Gezi ve Yerleşme Özgürlüğü	14
Vicdan ve Din Özgürlüğü	14
Düşünce, Söz ve Anlatım Özgürlüğü	14
Bilim ve Sanat Özgürlüğü	15
Basın Özgürlüğü	15
Gazete, Dergi ve Broşür Çıkarma Hakkı	15
Kitap Çıkarma Hakkı	15
Basın Araçlarının Korunması	16
Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı	16
Düzeltilme ve Cevap Hakkı	16
Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı	16
Dernek Kurma Hakkı	16
İspat Hakkı	17
Sosyal ve Ekonomik Haklar, Özgürlükler ve Ödevler.....	17
Ailenin Korunması	17

Mülkiyet Hakkına Ait Genel Kural	17
Toprağın Korunması	18
Kıyıların Korunması.....	18
Tarih, Kültür ve Doğa Varlıklarının Korunması	18
Çevrenin Korunması	18
Kamulaştırma ve El Koyma	19
Vakıf Mallarla İlgili Kamulaştırma, El Koyma ve Sınırlandırma.....	20
Devletleştirme	20
Konut Hakkı	20
Sağlık Hakkı.....	20
Sözleşme Hakkı.....	20
Ekonomik ve Sosyal Hayatın Düzeni.....	21
Çalışma Özgürlüğü.....	21
Çalışma Hakkı ve Ödevi	21
Çalışma Koşulları	21
Dinlenme Hakkı	21
Ücrette Adalet Sağlanması	22
Sendika Kurma Hakkı	22
Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı	22
Sosyal Güvenlik Hakkı.....	22
Açlıktan Korunma Hakkı	22
Özel Olarak Korunma Hakkı.....	22
Güçsüzlerin Esenlendirilmesi.....	23
Öğrenim ve Eğitim Hakkı	23
Gençliğin Korunması	23
Sporun Geliştirilmesi.....	23
Sanatın, Sanatçının ve Kültürel Hakların Korunması	24
Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi.....	24
Tarım ve Çiftçinin Korunması	24
Tüketicilerin Korunması	24
Devletin Ekonomik ve Sosyal Ödevlerinin Sınırı	24
Siyasal Haklar ve Ödevler	24
Yurttaşlık	24
Seçme, Halkoymasına Katılma ve Seçilme Hakkı	25
Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi	25
Siyasal Parti Kurma ve Partilerin Siyasal Hayattaki Yeri.....	26
Siyasal Partilerin Uyacakları İlkeler	26
Kamu Görevine Girme Hakkı	27
Mal Bildirimi.....	27
Yurt Ödevi.....	27
Vergi Ödevi	27
Dilekçe Hakkı.....	27

Üçüncü Kısım (Yasama)

Cumhuriyet Meclisi.....	28
Cumhuriyet Meclisinin Oluşumu	28
Cumhuriyet Meclisinin Görev ve Yetkileri.....	28
Cumhuriyet Meclisi Seçimleri	28

Cumhuriyet Meclisinin Dokunulmazlığı, Kolluk ve Yönetim Hizmetleri	28
Cumhuriyet Meclisinin Toplantıları ve Çalışma Düzeni	29
Andiçme	29
Başkanlık Divanı	30
Yasama Dokunulmazlığı	30
Milletvekilliğinin Sona Ermesi	30
Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Görevler	31
Milletvekillerinin Ödenekleri	31
Cumhuriyet Meclisi Seçimlerinin Yenilenmesi	31
Yasaların Yapılması.....	31
Yasa ve Kararların Yapılması ile İlgili Genel Kurallar.....	31
Uluslararası Andlaşmaları Uygun Bulma	32
Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvetlerin Kullanılmasına İzin Verme	32
Bütçenin Hazırlanması, Uygulanması, Görüşülmesi ve Kabulü	33
Kesin Hesaplar	33
Yasaların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması	33
Kararların İlanı	34
Cumhuriyet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları.....	34
Genel Olarak Bilgi Edinme ve Denetleme Yetkisi	34
Soru ve Genel Görüşme	34
Araştırma ve Soruşturma.....	35

Dördüncü Kısım (Yürütme)

Cumhurbaşkanı.....	35
Cumhurbaşkanının Andiçmesi	36
Cumhurbaşkanının Partisi ile İlişkisi	36
Cumhurbaşkanının Yetki ve Görevleri	36
Cumhurbaşkanının Sorumsuzluğu ve Sorumluluğu.....	36
Cumhurbaşkanlığının Boşalması.....	37
Cumhurbaşkanlığına Vekillik Etme	37
Bakanlar Kurulu	37
Bakanlar Kurulunun Oluşumu	37
Başbakanın Görev, Yetki ve Sorumluluğu.....	38
Bakanlıkların Kurulması	38
Bakanlar Kurulunun Göreve Başlaması ve Sorumluluğu	39
Bakanların Görev, Yetki ve Sorumluluğu.....	39
Cumhuriyet Güvenlik Kurulu.....	40
Yasa Gücünde Kararname.....	40
Yönetmelik Kuralları	41
Devlet Yönetimi	41
Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman)	41
Daire ve Hizmet Birimlerinin Kuruluşu.....	41
Merkezi Yönetim.....	41
Yurt Savunması ve Silahlı Kuvvetlerin Kuruluşu.....	41
Polis Örgütü.....	42
Yerel Yönetimler.....	42
Kamu Hizmeti ile İlgili Asıl ve Sürekli Görevlerin Yürütülmesi	42

Kamu Görevlileri ve Diğer Kamu Personeli ile İlgili Kurallar	42
Tüzük ve Yönetmelikler	43
Yasa Dışı Emirler	43
Olağanüstü Durumlar	44
Tabii Afet ve Ağır Ekonomik Bunalım Nedeniyle Olağanüstü Durum İlanı.....	44
Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Nedenleriyle Olağanüstü Durum İlanı	44
Olağanüstü Durumlarla İlgili Düzenleme	44
Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali.....	45
Olağanüstü Durum ve Sıkıyönetim Süresince Yasa Gücünde Kararname Çıkarma Yetkisi.....	45
Kuruluşlar.....	46
Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları.....	46
Radyo, Televizyon ve Haber Ajansları	46
Vakıflar Örgütü ve Din İşeri Dairesi.....	46
Ekonomik ve Mali Kurallar	47
Mali Denetim.....	47
Kamu İktisadi Kuruluşlarının Denetimi	47
Kalkınma ve Planlama	47
Devletin Mali Yükümlülük Altına Konması ve Fon Kurulması	47

Beşinci Kısım (Yargı)

Genel Kurallar	47
Mahkemelerin Bağımsızlığı	47
Yargıçların Güvenceleri	48
Yargıçlık Mesleği	48
Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması.....	48
Küçüklerin Yargılanması	49
Yüksek Adliye Kurulu	49
Mahkeme Karar ve Emirlerine Uymayanların Cezalandırılması	49
Yüksek Mahkeme.....	50
Yüksek Mahkemenin Oluşumu ve Görev Bölümü	50
Anayasa Mahkemesinin Görev ve Yetkileri	50
Anayasa Mahkemesinin Yetkileri	50
Organlar Arasında Yetki Uyuşmazlığı.....	51
Yasaların Anayasaya Aykırılığı Konusu.....	51
İptal Davası	52
Anayasaya Aykırılık Konusunun Mahkemeler Tarafından Yüksek Mahkemeye İletilmesi	52
Anayasanın Yorumu.....	53
Anayasa Mahkemesinin Kararları	53
Yüksek Mahkemenin Yargıtay Olarak Görev ve Yetkileri	53
Yargıtayın Yetkileri.....	53
Yüksek Mahkemenin Yüksek İdare Mahkemesi Olarak Görev ve Yetkileri	54
Yüksek İdare Mahkemesinin Yetkileri	54
Yüksek Mahkemenin Diğer Görev ve Yetkileri	55

Yüksek Mahkemenin Diğer Görev ve Yetkileri	55
Mahkeme Tüzükleri Yapma Yetkisi	55
Alt Mahkemeler	56
Mahkemelerin Kuruluşu, Görev ve Yetkileri	56
Askeri Yargı ve Askeri Yargıtay	56
Askeri Yargı	56
Askeri Yargıtay	56
Başsavcılık	57
Başsavcı ve Savcılar	57

Altıncı Kısım

Çeşitli Kurallar	58
Devletin Mülkiyet Hakkı	58
Kamu Görevlilerinin Haklarının Saklı Tutulması	59
Cumhuriyet Resmi Gazete'si	59

Yedinci Kısım

Geçici Kurallar	60
Hakların Korunması	60
Hak ve Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi	60
Orman Tarlaları	60
Mevcut Mevzuatın Geçerliliği ve Bu Mevzuatın Anayasaya Aykırılığı İddiası	61
Cumhuriyet Meclisi Seçimleri	61
Cumhurbaşkanının Seçimi ve Eski Cumhurbaşkanının Görevinin Sona Ermesi	61
Kurucu Meclisin Hukuki Varlığının Sona Ermesi	62
Geçici İçtüzük	62
Bakanlar Kurulunun Durumu	62
Savunma ve İşbirliği	62
Anayasanın Kabul Ettiği Organ, Kurum ve Kurulların Durumu	62
Anayasa Metninin Yayınlanması	62
Ölüm Cezalarının Müebbet Hapse Dönüştürülmesi	62

Sekizinci Kısım

Son Kurallar	63
Anayasanın Değiştirilmesi	63
Başlangıç Kısım	63
Anayasanın Yürürlüğe Girmesi	63

BÖLÜM I

5 Mayıs, 1985 tarihinde Halkoylamasına sunulup kabul edilen Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Anayasası, Halkoylaması sonuçları ile birlikte, bu Anayasa'nın 164. maddesi uyarınca Resmi Gazete'de yayımlanır.

HALKOYLAMASI SONUÇLARI

Seçmen Sayısı	91810
Oy kullanan seçmen sayısı	71933
Geçerli oy sayısı	70459
Seçime katılma oranı	%78.35
Evet oylarının sayısı	49447 (%70.18)
Hayır oylarının sayısı	21012 (%29.82)

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ ANAYASASI

BAŞLANGIÇ

Tarihi boyunca bağımsız yaşamış, hak ve özgürlükleri için savaşımlar vermiş büyük Türk Ulusunun ayrılmaz bir parçası bulunan;

Anavatanından koparıldığı 1878 yılından bu yana ulusal varlığına ve yaşam hakkına yöneltilen ve özellikle 1955 yılından sonra silahlı tedhiş, saldırı ve sindirme biçiminde yoğunlaştırılan olaylar karşısında, birlik ve bütünlük içinde, yetkin bir toplum olarak direnişini örgütlemiş olan;

Toplumsal hak ve özgürlüklere sahip olmadan, bireysel hak ve özgürlüklerin sözkonusu olamayacağını, Anavatanın doğal, tarihsel ve andlaşmalardan doğan yasal garantörlük hakkını kullanması suretiyle Kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerinin sonuçlandığı ve Kıbrıs Türklüğüne huzur, barış, güvenlik ve özgürlük ortamı içinde yaşama imkanı sağlayan Barış Harekatının yapıldığı 1974 yılına kadar süren acı deneyimlerle saptamış bulunan; ve

Tarihten, uluslararası andlaşmalardan, insan hakları beyanname ve sözleşmelerinden doğan bütün hakları elinden alınmak ve Kıbrıs'taki varlığı tamamen yok edilmek istenen; 21 Aralık 1963 tarihinden sonra bütün organları, yasa dışı yollarla Kıbrıs Rumlarının tekeline giren, oluşum biçimi yanında, izlediği politikalarla da sadece Kıbrıs Rumlarının devleti haline gelen, Pan-Helenist yayılmacılığa hizmet eden, ırkçı ve ayırıcı düşünce ve eylemlerle andlaşmalardan ve Anayasa esaslarından tamamıyla ayrılarak meşruluğunu yitirmiş bulunan Kıbrıs Cumhuriyeti karşısında, kendi kaderini tayin etme hak ve özgürlüğünü kullanarak, dünya ve tarih önünde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devletini ilan etmiş bulunan,

KIBRIS TÜRK HALKI

Egemenliğin kayıtsız şartsız sahibi olarak;

15 Kasım 1983 tarihinde, büyük bir coşku ve oybirliği ile kabul edilen Bağımsızlık Bildirisini yaşama geçirmek;

Kendi yurdunda tam bir güven ve insanca bir düzen içinde varlığını sürdürmek;

İnsan hak ve özgürlüklerini, hukukun üstünlüğünü, kişilerin ve toplumun huzur ve refahını korumayı içeren çok partili, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletini gerçekleştirmek; ve

Atatürk ilkelerine bağlı kalmak ve özellikle O'nun "**Yurtta barış, dünyada barış**" ilkesini yaygınlaştırmak amaçları ile,

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Meclisinin yaptığı bu Anayasayı, 15 Kasım 1983 tarihinde kurulan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Anayasası olarak kabul ve ilân eder; ve

Asıl güvencenin yurttaşların gönül ve iradelerinde yer aldığı inancı ile, özgürlüğe, adalete ve erdeme tutkun evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet eder.

BİRİNCİ KISIM

Genel İlkeler

Devletin Şekli ve Nitelikleri

Madde 1

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik bir Cumhuriyettir.

Devletin Bütünlüğü, Resmi Dili, Bayrağı, Ulusal Marşı ve Başkenti

Madde 2

- (1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti, ülkesi ve halkı ile bölünmez bir bütündür.
- (2) Resmi dil Türkçe'dir.
- (3) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin Bayrağı ve Ulusal Marşı yasa ile belirlenir.
- (4) Cumhuriyetin başkenti Lefkoşa'dır.

Egemenlik

Madde 3

- (1) Egemenlik, kayıtsız şartsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlarından oluşan halkındır.
- (2) Halk, egemenliğini, Anayasanın koyduğu ilkeler çerçevesinde, yetkili organları eliyle kullanır.
- (3) Halkın hiçbir zümresi, kesimi ve kişisi, egemenliği kendine mal edemez.

- (4) Hiçbir organ, makam veya merci, kaynağını bu Anayasa'dan almayan bir yetki kullanamaz.

Yasama Yetkisi

Madde 4

Yasama yetkisi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkı adına Cumhuriyet Meclisindir.

Yürütme Yetkisi ve Görevi

Madde 5

Yürütme yetkisi ve görevi, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa ve yasalara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.

Yargı Yetkisi

Madde 6

Yargı yetkisi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti halkı adına bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Anayasanın Üstünlüğü ve Bağlayıcılığı

Madde 7

- (1) Yasalar Anayasaya aykırı olamaz.
- (2) Anayasa kuralları, yasama, yürütme ve yargı organlarını, Devlet yönetimi makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Eşitlik

Madde 8

- (1) Herkes, hiçbir ayırım gözetilmeksizin, Anayasa ve yasa önünde eşittir, Hiçbir kişi, aile, zümre veya sınıfa ayrıcalık tanınamaz.
- (2) Devlet organları ve yönetim makamları, bütün işlemlerinde yasa önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek ve ayrıcalık yapmamak zorundadırlar.
- (3) Ekonomik bakımdan güçsüz olanların Anayasa ve yasalar ile elde ettikleri veya edecekleri kazanımlar, bu madde ileri sürülerek ortadan kaldırılamaz.

Değiştirilemeyecek Kurallar

Madde 9

Bu Anayasanın 1. maddesi ile 2. maddesinin (1). ve (2). fıkrasında ve 3. maddesinde yer alan kurallar değiştirilemez ve değiştirilmesi önerilemez.

İKİNCİ KISIM TEMEL HAKLAR, ÖZGÜRLÜKLER VE ÖDEVLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Kurallar

Temel Hakların Niteliği ve Korunması

Madde 10

- (1) Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahiptir.
- (2) Devlet, kişinin temel hak ve özgürlüklerini, kişi huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak biçimde sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal bütün engelleri kaldırır, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli koşulları hazırlar.
- (3) Devletin yasama, yürütme ve yargı organları, kendi yetki sınırları içinde, bu Kısım kurallarının tam olarak uygulanmasını sağlamakla yükümlüdürler.

Temel Hak ve Özgürlüklerin Özünü ve Sınırlanması

Madde 11

Temel hak ve özgürlükler, özünü dokunmadan, kamu yararı, kamu düzeni, genel ahlak, sosyal adalet, ulusal güvenlik, genel sağlık ve kişilerin can ve mal güvenliğini sağlamak gibi nedenlerle ancak yasalarla kısıtlanabilir.

Temel Hak ve Özgürlükler ile Yetkilerin Kötüye Kullanılmaması

Madde 12

Bu Anayasanın hiçbir kuralı, herhangi bir gerçek veya tüzel kişiye, zümre veya sınıfa, bu Anayasa ile güvence altına alınan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni ve Kıbrıs Türk Halkının hak ve statüsünün değiştirilmesini veya bu Anayasanın kurduğu düzenin yok edilmesini veya tanınan temel hak ve özgürlüklerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan hareketlere girişmek ve faaliyetlerde bulunmak hak ve yetkisini verir biçimde anlaşılamaz ve yorumlanamaz.

Yabancıların Durumu

Madde 13

Bu Anayasada gösterilen hak ve özgürlükler, yabancılar için, uluslararası hukuka uygun olarak yasa ile kısıtlanabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Kişinin Hak, Özgürlük ve Ödevleri

Kişi dokunulmazlığı

Madde 14

- (1) Herkes, barış, güven ve huzur içinde yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.
- (2) Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.
- (3) Kimse, insanlık onuruyla bağdaşmayan bir cezaya çarptırılamaz veya muameleye bağlı tutulamaz.
- (4) Kişinin şeref ve haysiyeti dokunulmazdır. Herkes buna saygı göstermek ve korumakla yükümlüdür.

Hayat ve Vücut Bütünlüğü Hakkı

Madde 15

- (1) Herkes, hayat ve vücut bütünlüğü hakkına sahiptir.
- (2) Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında yetkili bir mahkemece verilen bir hükmün yerine getirilmesi dışında kimsenin hayatına son verilemez.
Yasa böyle bir cezayı, ancak savaş halinde vatana ihanet, devletlerarası hukuka göre korsanlık ve tedhiş suçları için veya müebbet hapis cezası gerektiren bir suçtan mükerrer mahkumiyet halinde koyabilir.
- (3) Yasa ile konduğu zaman ve gösterildiği şekilde:
  - (a) Kişinin ve malvarlığının, başka türlü kaçınılması ve tamiri olanaksız aynı derecede bir zarara karşı savunulması; veya
  - (b) Bir kişinin yakalanması veya yasaya uygun tutukluluktan kaçmasının önlenmesi; veya
  - (c) Bir ayaklanmanın veya karşı koymanın bastırılması amacıyla girişim eylem sırasında kesin olarak gerekli olduğu kadar zor kullanmak suretiyle yaşama son verilmesi, (1). ve (2). fıkra kurallarına aykırı sayılmaz.

Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği

Madde 16

- (1) Herkes kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahiptir.
- (2) Bir kişi, yasa ile öngörülmek ve yasanın gösterdiği biçimde olmak koşuluyla, ancak aşağıdaki hallerde özgürlüğünden yoksun bırakılabilir:
  - (a) Yetkili mahkemece hakkında hüküm verilmiş bir kişinin tutukluluğu;
  - (b) Mahkemece verilmiş yasal bir emre uymamaktan dolayı bir kişinin yakalanması veya tutukluluğu;
  - (c) Bir kişinin, suç işlediği makul şüphesi üzerine, yetkili yargı mercii önüne getirilmesi amacıyla veya suç işlemesini önlemenin veya işledikten sonra kaçmasına engel olmanın makul olarak gerekli görüldüğü hallerde yakalanması veya tutukluluğu;
  - (ç) Bir küçüğün ıslahı amacıyla yasal bir emirle bakım altına alınması veya yetkili yargı mercii önüne getirilmesi amacıyla yasal tutukluluğu;
  - (d) Bulaşıcı bir hastalık yayabilecek kişilerin, akıl hastalarının, alkoliklerin, uyuşturucu madde düşkünlerinin veya serserilerin tutukluluğu;
  - (e) Bir kişinin, Devlet topraklarına izinsiz girmesini önlemek için veya bir yabancının sınırdışı edilmesi veya geri verilmesi işlemine girişilmesi nedeniyle yakalanması veya tutukluluğu;
  - (f) Herhangi bir yabancının Cumhuriyette herhangi bir maddi yükümlülüğünden kurtulmak amacı ile Cumhuriyeti terk etmesini önlemek için yakalanması veya tutukluluğu;
  - (g) Birden fazla uyruklu Cumhuriyet yurttaşlarının, uyruğunda bulundukları diğer ülke yasaları karşısında işlemiş oldukları suçlar nedeniyle haklarında verilmiş mahkeme kararlarının, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile o ülke arasında adli yardım ve mahkeme ilamlarının karşılıklı tenfizi andlaşması bulunması kaydıyla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde infazı için tutukluluğu
- (3) Kimse, ölüm veya hapis cezasını gerektiren bir suçüstü halinde, yasa ile konduğu zaman ve gösterildiği usul müstesna, yasanın gösterdiği usullere uygun olarak ve

gerekçe, yargıç kararına dayanarak düzenlenmiş adli bir belge bulunmaksızın yakalanamaz.

- (4) Yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu, soruşturmanın kapsam ve konusunun açığa çıkmasının sakıncalarının gerektirdiği kesin zorunluluk dışında, yakınlarına en erken bir zamanda ve süratle bildirilir.
- (5) Yakalanan veya tutuklanan herkese, yakalanmasını veya tutuklanmasını gerektiren nedenler, yakalanması veya tutuklanması sırasında anladığı dilde bildirilir ve herkes, kendisinin veya yakınlarının seçtiği bir hukukçunun hizmetinden derhal yararlandırılır.
- (6) Yakalanan kişi, yakalandıktan sonra mümkün olan en kısa zamanda ve daha önce salıverilmediği takdirde her halde yirmi dört saat geçmeden bir yargıç önüne çıkarılır.
- (7) Yargıç, derhal, yakalanan kişinin anladığı dilde yakalanma nedenlerini soruşturur ve en kısa zamanda ve herhalde yargıç önüne çıkma tarihinden başlayarak üç günü geçmeyen bir süre içinde, uygun göreceği koşullarla yakalanana ya salıverir veya yakalanma nedeni suç hakkındaki soruşturma tamamlanmadığı takdirde, yakalanmanın devamına karar verir. Yargıç, her defasında sekiz günü geçmemek koşuluyla, bu yakalanmanın devamına karar verebilir.
Ancak, yakalanma veya tutuklanma süresinin toplamı, yakalanma tarihinden başlayarak üç ayı geçemez ve bu sürenin sonunda yakalamayı veya tutuklamayı uygulamakla görevli kişi veya makam, yakalanan veya tutuklanan kişiyi derhal serbest bırakır.
- (8) Yargıcın (7). fıkraya göre verdiği kararlara karşı istinaf yolu kapatılamaz.
- (9) Yakalanması veya tutukluluğu nedeniyle özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, tutukluluğunun yasaya uygunluğu hakkında bir mahkemece süratle karar verilmesi için, yasal yollara başvurma hakkına sahiptir. Tutukluluğu yasaya aykırı görüldüğü takdirde, serbest bırakılması mahkemece emredilir.
- (10) Bu madde kurallarına aykırı olarak bir yakalanmanın veya bir tutukluluğun mağduru herkes, dava açmak suretiyle tazminat alma hakkına sahiptir.

Hak Arama Özgürlüğü ve Yasal Yargı Yolu

Madde 17

- (1) Kimse, bu Anayasa ile veya bu Anayasa gereğince kendisine gösterilen mahkemeye başvurmak hakkından yoksun bırakılamaz. Her ne ad altında olursa olsun adli komisyonlar veya istisnai mahkemeler oluşturulması yasaktır.
- (2) Herkes, yurttaş hak ve yükümlülüklerinin veya kendisine karşı yapılan bir suçlamanın karara bağlanmasında, yasa ile kurulan bağımsız, tarafsız ve yetkili bir mahkeme tarafından, makul bir süre içinde adil ve açık bir surette davanın dinlenmesi hakkına sahiptir. Karar gerekçeye dayanır ve açık bir oturumda okunur.
- (3) Ulusal güvenlik, anayasal düzen, kamu düzeni, kamu güvenliği veya genel ahlak yararına olduğu veya küçüklerin çıkarları veya tarafların özel hayatlarının korunması için gerekli olduğu ve yayının, adaletin sağlanması için mahkemece zararlı görüldüğü özel durumlarda, mahkeme duruşmanın kısmen veya tamamen kapalı yapılmasına karar verebilir.
- (4) **Herkes:**
  - (a) Mahkeme önüne çıkarılması nedenlerinin kendisine bildirilmesi;
  - (b) Davasını mahkemeye sunmak ve bunu hazırlamak için gerekli zamana sahip olmak;

- (c) Delillerini göstermek veya göstertmek veya tanıkların yasaya uygun olarak doğrudan doğruya sorguya çekilmesini istemek;
- (ç) Kendisinin veya yakınlarının seçtiği bir hukukçu tutmak ve adaletin sağlanması için gerekli görülüyorsa, yasanın gösterdiği şekilde kendisine parasız bir hukukçu atanması;
- (d) Mahkemede kullanılan dili anlayamadığı veya konuşamadığı takdirde, bir tercümanın yardımından parasız yararlanmak, hakkına sahiptir.

Cezaların Yasal ve Kişisel Olması ve Sanık Hakları

Madde 18

- (1) Kimse, işlendiği zaman yasaca suç teşkil etmeyen bir eylem veya ihmalden dolayı suçlu sayılamaz; herhangi bir suç için, işlendiği zaman yasanın bu suç için koyduğu cezadan daha ağır bir cezaya çarptırılmaz.
- (2) Bir suçtan dolayı beraat eden veya hüküm giyen bir kişi, aynı suçtan dolayı tekrar yargılanamaz. Kimse, aynı eylem veya ihmalden dolayı, bu eylem veya ihmal ile ölüme sebebiyet verilmiş olmadıkça, iki defa cezalandırılmaz.
- (3) Hiçbir yasa, suçun ağırlığı ile orantılı olmayan bir ceza koyamaz.
- (4) Bir suçtan sanık herkes, suçluluğu yasaya uygun olarak ispat edinceye kadar suçsuz sayılır.
- (5) Bir suçtan sanık herkes, en azından:
  - (a) Hakkında yapılan suçlamanın nitelik ve nedeninin anladığı bir dilde ve etraflı şekilde derhal kendisine bildirilmesi;
  - (b) Savunmasını hazırlaması için yeterli zamana ve kolaylıklara sahip olmak;
  - (c) Kendi kendini bizzat veya eğer yeterli mali olanaklardan yoksun bulunuyor ve adaletin sağlanması için gerekli görülüyorsa, kendisine parasız olarak atanacak bir hukukçu aracılığı ile savunmak;
  - (ç) İddia tanıklarını bizzat veya avukatı vasıtasıyla sorguya çekmek veya çektirmek ve savunma tanıklarını da iddia tanıkları ile aynı koşullar altında getirtmek ve sorguya çekilmelerini sağlamak;
  - (d) Mahkemede kullanılan dili anlayamadığı veya konuşamadığı takdirde, bir tercümanın yardımından parasız yararlanmak, hakkına sahiptir.
- (6) Malların toptan müsaderece cezasının konması yasaktır.

Özel Hayatın Gizliliği

Madde 19

- (1) Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Adli kovuşturmanın gerektirdiği istisnalar saklıdır.
- (2) Yasanın açıkça gösterdiği durumlarda, usulüne göre verilmiş mahkeme veya yargıç kararı olmadıkça, ulusal güvenlik ve kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasa ile yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, kimsenin üstü, özel kağıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz.

Konut Dokunulmazlığı

Madde 20

- (1) Kimsenin konutuna dokunulamaz.

- (2) Yasanın açıkça gösterdiği durumlarda, usulüne göre verilmiş mahkeme veya yargıç kararı olmadıkça, ulusal güvenlik veya kamu düzeni bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasa ile yetkili kılınan merciin emri bulunmadıkça, konuta girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamaz.

Haberleşme Özgürlüğü

Madde 21

- (1) Herkes, haberleşme özgürlüğüne sahiptir.
- (2) Haberleşmenin gizliliği esastır. Yasanın gösterdiği durumlarda mahkeme veya yargıç tarafından yasaya uygun olarak verilmiş bir karar olmadıkça, bu gizliliğe dokunulamaz.

Gezi ve Yerleşme Özgürlüğü

Madde 22

- (1) Her yurttaş, gezi özgürlüğüne sahiptir; bu özgürlük ancak ulusal güvenliği sağlama ve salgın hastalıkları önleme amaçlarıyla ve yasa ile sınırlanabilir.
- (2) Her yurttaş, dilediği yerde yerleşme özgürlüğüne sahiptir, bu özgürlük, ancak ulusal güvenliği sağlama, salgın hastalıkları önleme, kamu mallarını koruma, sosyal, ekonomik ve tarımsal gelişmeyi ve sağlıklı kentleşmeyi gerçekleştirme zorunluluğuyla ve yasa ile sınırlanabilir.
- (3) Her yurttaş, yurda girme ve çıkma özgürlüğüne sahiptir. Yurt dışına çıkma özgürlüğü yasa ile düzenlenir.
- (4) Hiçbir yurttaş, isteği dışında Devlet sınırları dışına çıkarılamaz ve aynı şekilde girmekten alıkonulamaz.

Vicdan ve Din Özgürlüğü

Madde 23

- (1) Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat özgürlüğüne sahiptir.
- (2) Kamu düzenine, genel ahlaka veya bu amaçla çıkarılmış yasalara aykırı olmayan ibadetler, dinsel ayin ve törenler serbesttir.
- (3) Kimse, ibadete, dinsel ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlarından dolayı kınanamaz.
- (4) Din eğitim ve öğretimi, Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır.
- (5) Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasal veya yasal temel düzenini, kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasal ve kişisel çıkar veya nüfuz sağlama amacı ile her ne surette olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz. Bu yasak dışına çıkan veya başkasını bu yolda kışkırtan gerçek veya tüzel kişiler hakkında, yasanın gösterdiği kurallar uygulanır ve siyasal partiler, Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemece temelli kapatılır.

Düşünce, Söz ve Anlatım Özgürlüğü

Madde 24

- (1) Herkes, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir; kimse, düşünce ve kanaatlarını açıklamaya zorlanamaz. Düşünce suçu yoktur.
- (2) Herkes, düşünce ve kanaatlarını, söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.
- Bu hak, herhangi bir resmi makamın müdahalesi ve Devlet sınırları sözkonusu olmaksızın, kanaatını anlatma, haber ve fikir alma ve verme özgürlüklerini kapsar.

- (3) Söz ve anlatım özgürlüklerinin kullanılması, yalnız ulusal güvenlik, anayasal düzen, kamu güvenliği , kamu düzeni, genel sağlık, genel ahlak yararı için veya başkalarının şöhret veya haklarının korunması veya bir sırrın açıklanmasının önlenmesi veya yargının otorite veya tarafsızlığının sürdürülmesi için gerekli ve yasanın koyduğu yöntemlere, koşullara, sınırlamalara veya cezalara bağlı tutulabilir.

Bilim ve Sanat Özgürlüğü

Madde 25

Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayına ve bu alanlarda her türlü araştırma yapma hakkına sahiptir.

Basın Özgürlüğü

Madde 26

- (1) Yurttaşlar için basın ve yayın özgürdür, sansür edilemez.
- (2) Devlet, basın, yayın ve haber alma özgürlüğünü sağlayacak önlemleri alır.
- (3) Basın ve haber alma özgürlüğü, kamu düzenini, ulusal güvenliği veya genel ahlakı korumak, kişilerin şeref, haysiyet ve haklarına tecavüzü, suç işlemeye kışkırtmayı önlemek veya yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için yasa ile sınırlanabilir.
- (4) Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, yasa ile belirtilecek sınırlar içinde, mahkeme veya yargıç tarafından verilecek kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayın yasağı konamaz.

Gazete, Dergi ve Broşür Çıkarma Hakkı

Madde 27

- (1) Gazete, dergi ve broşür çıkarılması, her yurttaş için önceden izin alma ve mali güvence yatırma koşuluna bağlanamaz.
- (2) Gazete, broşür ve dergilerin çıkarılması, yayımı, mali kaynakları ve gazetecilik mesleği ile ilgili koşullar yasa ile düzenlenir. Yasa, haber, düşünce ve kanaatların serbestçe yayımlanmasını engelleyici veya zorlaştırmacı siyasal, ekonomik, mali veya teknik kayıtlar koyamaz.
- (3) Gazete ve dergiler, devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin veya bunlara bağlı kurumların araç ve olanaklarından eşitlik ilkesine göre yararlanır.
- (4) Devlet sınırları içinde yayımlanan gazete, dergi ve broşürler, yasanın gösterdiği suçların işlenmesi halinde, yargıç kararı ile ulusal güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararı aynı gün mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı, en geç iki gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı geçersiz sayılır.

Kitap Çıkarma Hakkı

Madde 28

- (1) Kitap yayımı, yurttaşlar için izne bağlı tutulamaz, sansür edilemez.
- (2) Devlet sınırları içinde yayımlanan kitaplar, yasanın gösterdiği suçların işlenmesi halinde, yargıç kararı ile ulusal güvenliğin, kamu düzeninin veya genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle toplatılabilir. Toplatma kararını veren yetkili merci, bu kararı en geç yirmi dört saat içinde mahkemeye bildirir. Mahkeme bu kararı en geç yedi gün içinde onaylamazsa, toplatma kararı geçersiz sayılır.

Basın Araçlarının Korunması

Madde 29

Yurttaşlara ait basımevi ve eklentileri ve basın araçları, suç aracı oldukları gerekçesiyle de olsa, zorla alınamaz veya elkonulamaz veya işletilmekten alıkonamaz.

Basın Dışı Haberleşme Araçlarından Yararlanma Hakkı

Madde 30

Yurttaşlar ve siyasal partiler, kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı haberleşme ve yayın araçlarından yararlanma hakkına sahiptir. Bu yararlanmanın koşulları ve usulleri, demokratik ilkelere ve hakkaniyet ölçülerine uygun olarak yasa ile düzenlenir. Yasa, insan haklarına, demokrasi, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan laik devletin, ulusal güvenliğin ve genel ahlakın korunması halleri dışındaki bir nedene dayanarak, halkın bu araçlarla haber almasını, düşünce ve kanaatlara ulaşmasını ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu engelleyici kayıtlar koyamaz.

Düzeltilme ve Cevap Hakkı

Madde 31

- (1) Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin şeref ve haysiyetine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayınlar yapılması hallerinde tanınır ve yasa ile düzenlenir.
- (2) Düzeltilme ve cevap yayınlanmazsa, yayınlanmasının gerekip gerekmediğine, ilgilinin başvurusu tarihinden başlayarak en geç yedi gün içerisinde yargıç tarafından karar verilir.

Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı

Madde 32

Yurttaşlar, önceden izin almaksızın, silahsız ve saldırısız toplanma veya gösteri yürüyüşü yapma hakkına sahiptir. Bu hak, kamu düzenini korumak için yasa ile sınırlanabilir.

Dernek Kurma Hakkı

Madde 33

- (1) Yurttaşlar, önceden izin almaksızın, dernek kurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasında uygulanacak şekil ve usuller yasada gösterilir. Yasa, ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması amacıyla sınırlar koyabilir.
- (2) Hiçbir yurttaş, herhangi bir derneğe üye olmaya veya herhangi bir dernekte üye kalmaya zorlanamaz.
- (3) Dernekler, yasanın öngördüğü durumlarda, yargıç kararıyla kapatılabilir; ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan durumlarda da, yargıç kararına kadar, yasanın açıkça yetkili kıldığı merciin emriyle faaliyetten alıkonulabilir.

İspat Hakkı

Madde 34

Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir. Bunun dışındaki hallerde ispat isteminin kabulü, ancak isnat olunan eylemin doğru olup olmadığının anlaşılmasında kamu yararı bulunmasına veya şikayetçinin ispata razı olmasına bağlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Sosyal ve Ekonomik Haklar, Özgürlükler ve Ödevler

Ailenin Korunması

Madde 35

- (1) Aile toplumun temelidir. Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ailenin, ananın ve çocuğun korunması için gerekli önlemleri alır ve örgütleri kurar.
- (2) Evlenme çağındaki bir kadın ile bir erkeğin, evlenip aile yuvası kurma hak ve yükümlülükleri yasa ile düzenlenir.

Mülkiyet Hakkına Ait Genel Kural

Madde 36

- (1) Her yurttaş, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Bu haklar, kamu yararı amacıyla ve yasa ile sınırlanabilir.
- (2) Mülkiyet hakkının kullanılmasına, kamu güvenliği, genel sağlık, genel ahlak, kent ve ülke planlaması veya herhangi bir malvarlığının kamu yararı için geliştirilmesi ve faydalı kılınması veya başkalarının haklarının korunması için kesin olarak gerekli kısıntı veya sınırlamalar yasa ile konabilir.
- (3) Malvarlığının ekonomik değerini fiilen azaltan kısıntı ve sınırlandırmalar için derhal tam bir tazminat ödenir; anlaşmazlık halinde tazminatı hukuk mahkemesi saptar.
- (4) Yukarıdaki (2). ve (3). fıkra kuralları, herhangi bir verginin veya para cezasının tahsili, herhangi bir hükmün yerine getirilmesi, sözleşmeden doğan bir yükümün yerine getirilmesi veya can veya malın tehlikeden korunması amacı ile yasa ile konmuş kuralları etkilemez.
- (5) Devletin, 159. maddede belirtilen taşınmaz mallar üzerindeki hakkı saklıdır.

Toprağın Korunması

Madde 37

Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye toprak sağlamak amaçlarıyla gereken önlemleri alır. Yasa bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir.

Kıyıların Korunması

Madde 38

- (1) Kıyılar, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır ve yalnız kamu yararına kullanılabilir.
- (2) Belediye sınırları dışındaki kıyıların yüz metrelik şeridi içinde kalan bölge-de yalnız Devlete ait, çok gerekli ve kamu yararına olan tesisler kurulabilir. Ancak, bu gibi tesisler, kıyıların doğal güzelliğini bozacak nitelikte olamaz.
Mevcut bina veya tesislerin gelecekteki durumu yasa ile düzenlenir.
- (3) Belediye sınırları içindeki kıyıların korunması ve yüz metrelik kıyı şeridi içinde kalan bölgede inşa edilebilecek yapı ve tesisler ile mevcutların durumu, kamu yararının ve kent planlamasının gereklerine uygun olarak yasa ile düzenlenir.
- (4) Ulusal güvenlik, kamu düzeni, kamu yararı, genel sağlık ve çevre korunması amacıyla yasa ile sınırlama konmadıkça, yurttaşların yüz metrelik kıyı şeridi içerisine girmesi kimse tarafından engellenemez ve giriş ücrete bağlı tutulamaz.

Ancak, bu kural, mülkiyet haklarına tecavüz edilmesine olanak tanır biçimde yorumlanamaz.

Tarih, Kültür ve Doğa Varlıklarının Korunması

Madde 39

Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtlar ile doğa varlıklarının korunmasını sağlar; bu amaçla düzenleyici, destekleyici ve özendirici önlemleri alır. Bunlardan özel mülkiyete konu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve sağlanacak bağışıklıklar yasa ile düzenlenir. Yıkılan veya herhangi bir şekilde yok olan veya tahribata uğrayan tarihi yapıların yerine başka bir yapı inşa edilemez. İnşa edilme zorunluluğu doğarsa, yıkılan veya herhangi bir şekilde hasar gören tarihi yapı aslına uygun bir şekilde yeniden inşa veya tamir edilir. Devlet, bu amaçla gerekli önlemleri alır ve yasal düzenlemeleri yapar.

Çevrenin Korunması

Madde 40

- (1) Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- (2) Gerçek veya tüzel kişiler, hiçbir amaçla, insan sağlığını bozacak veya deniz varlıklarını tehlikeye düşürecek nitelikteki sıvı, gaz ve katı maddeleri denizlere, barajlara, göllere veya derelere akıtamaz veya dökemez.
- (3) Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin, gerçek ve tüzel kişilerin ödevidir.
- (4) Devlet, milli parklar oluşturulması amacıyla gerekli önlemleri alır.

Kamulaştırma ve El Koyma

Madde 41

- (1) Devlet, Belediyeler, yasanın kendilerine kamulaştırma hakkı tanıdığı kamu tüzel kişileri veya kamu yararı güden kuruluşlar:
  - (a) Genel bir kamulaştırma yasasında özel olarak gösterilen ve kamu yararına olan bir amaç için; ve
  - (b) Bu amacın, kamulaştırma yapan makamın, kamulaştırma ile ilgili yasa kurallarına uygun olarak verdiği ve kamulaştırma nedenlerini açıkça bildiren bir kararı ile gösterilmesi halinde; ve
  - (c) Anlaşmazlık çıktığı takdirde, bir hukuk mahkemesince saptanacak tam ve hakkaniyete uygun bir tazminatın hemen veya yasanın belirleyeceği beş yılı aşmayan taksitlerle ödenmesi koşuluyla,
 herhangi bir taşınır veya taşınmaz malı veya bu gibi mal üzerindeki herhangi bir hak veya yararı kamulaştırmaya yetkilidirler.
- (2) Kamulaştırma bedelinin hesaplanma biçim ve usulleri yasa ile düzenlenir.
- (3) Kamulaştırılmış herhangi bir taşınmaz mal veya bu gibi bir mal üzerindeki herhangi bir hak veya yarar, sadece bu kamulaştırma amacı için kullanılabilir. Bu amaç, kamulaştırma tarihinden başlayarak üç yıl içinde gerçekleşmediği takdirde, kamulaştırmayı yapan makam, bu üç yıllık sürenin sonunda kamulaştırılan malı, kamulaştırma bedeline eski sahibine geri vermeyi önerir. Bu öneriyi alan kişi kabul veya ret cevabını bu öneriyi aldığı tarihten başlayarak üç ay içinde bildirir, kabul ettiğini bildirdiği takdirde, kabul tarihinden başlayarak yine üç ay içinde, kamulaştırma bedelini geri vermesi üzerine, kamulaştırılan mal hemen kendisine geri verilir.
- (4) Yukarıdaki (1). fıkra kuralları, herhangi bir verginin veya para cezasının tahsili, herhangi bir hükmün yerine getirilmesi, sözleşmeden doğan bir yükümün yerine

getirilmesi veya can veya malın tehlikeden korunması amacı ile konmuş bir yasanın kurallarını etkilemez.

(5) Devlet:

- (a) Genel bir el koyma yasasında özel olarak gösterilen kamu yararına bir amaç için; ve
- (b) Bu amacın, el koymayı yapan makamın genel el koyma yasasının kurallarına uygun olarak verdiği ve el koyma nedenlerini açıkça bildiren bir kararı ile gösterilmesi halinde; ve
- (c) Üç yılı geçmeyen bir süre için; ve
- (ç) Anlaşmazlık çıktığı takdirde bir hukuk mahkemesince saptanacak tam ve hakkaniyete uygun bir tazminatın hemen veya yasanın belirleyeceği beş yılı aşmayan taksitlerle ödenmesi koşuluyla,

herhangi bir taşınır veya taşınmaz mala el koyma yetkisine sahiptir.

(6) İlgili kişi, bu madde kuralları ile ilgili olarak mahkemeye başvurma hakkına sahiptir ve böyle bir başvurma kamulaştırma işlemini durdurur.

Mahkemenin bu fıkra kurallarına göre vereceği her karar istinaf edilebilir.

Vakıf Mallarla İlgili Kamulaştırma, El Koyma ve Sınırlandırma

Madde 42

- (1) Kamulaştırma ve el koyma konularında vakıf mallarla ilgili kurallar, Temel Evkaf Kurallarına (Ahkamül Evkaf) uygun olarak yasa ile düzenlenir. Bu Yasada, kent ve ülke planlaması için vakıf mallar hakkında yapılması gereken kısıntı ve sınırlandırmalara ilişkin kurallar da gösterilir.
- (2) Kısıntı ve sınırlandırma işleminin konu olduğu hallerde, mahkeme bu işlemleri yasa esaslarına göre durdurabilir.

Devletleştirme

Madde 43

Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel girişimler ve yabancılara ait taşınır ve taşınmaz mallar, kamu yararının gerektirdiği durumlarda, gerçek karşılıkları yasada gösterilen şekilde ödenmek koşuluyla devletleştirilebilir. Yasanın taksitle ödemeyi öngördüğü durumlarda, ödeme süresi on yılı aşamaz ve taksitler eşit olarak ödenir. peşin ödenmeyen kısım, Devlet borçları için öngörülen en yüksek faiz haddine bağlıdır.

Konut Hakkı

Madde 44

Devlet, konut sahibi olmayan veya sağlık ve insanca yaşama koşullarına uygun konutu bulunmayan ailelerin konut gereksinimlerini karşılayacak önlemleri yasa ile düzenler.

Sağlık Hakkı

Madde 45

Devlet, herkesin beden ve ruh sağlığı içinde yaşayabilmesini ve tıbbi bakım görmesini sağlamakla ödevlidir.

Sözleşme Hakkı

Madde 46

- (1) Herkes, sözleşme hukukunun genel ilkelerince konan koşullara, kısıntılara, sınırlandırmalara ve yürürlükteki yasalara uymak kaydıyla, serbestçe sözleşme

yapma hakkına sahiptir. Ekonomik bakımdan güçlü kişilerin diğer kişileri istismarı yasa ile önlenir.

- (2) Sözleşmelerden doğan hak ve yükümlülükler kamu yararı, kamu düzeni, sosyal adalet ve ulusal güvenlik gibi nedenlerle yasa ile düzenlenebilir ve kısıtlanabilir.
- (3) Devlet yasa ile belirli yörelerdeki sosyal ve ekonomik gereksinimleri ve özellikleri dikkate alarak, konut kiralari konusunda gerekli önlemleri alabilir, kısıtlama ve düzenlemeler yapabilir.

Ekonomik ve Sosyal Hayatın Düzeni

Madde 47

- (1) Ekonomik ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma ilkesine ve her yurttaş için insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlanması amacıyla düzenlenir.
- (2) Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu amaçla ulusal tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir.

Çalışma Özgürlüğü

Madde 48

- (1) Her yurttaş dilediği alanda çalışma özgürlüğüne sahiptir. Özel girişimler kurmak serbesttir. Yasa, bu özgürlüğü, kamu yararı amacıyla sınırlayabilir.
- (2) Devlet, özel girişimlerin, ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak önlemleri alır.

Çalışma Hakkı ve Ödevi

Madde 49

- (1) Çalışma her yurttaşın hakkı ve ödevidir.
- (2) Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için, sosyal, ekonomik ve mali önlemlerle çalışanların korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici önlemleri alır.
- (3) Kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır. Ancak, hükümlülerin, hükümlülükleri süresince rehabilitasyon amacıyla çalıştırılmaları zorla çalıştırma sayılmaz.
- (4) Ülke gereksinmelerinin zorunlu kıldığı alanlarda, yurttaşlık ödevi niteliği olan beden veya fikir çalışmalarının şekil ve koşulları, demokratik ilkelere uygun olarak yasa ile düzenlenir.

Çalışma Koşulları

Madde 50

- (1) Kimse, yaşına, gücüne ve cinsiyetine uygun olmayan işte çalıştırılmaz.
- (2) Çocuklar, gençler, kadınlar ve bedensel ve ruhsal yetersizler çalışma koşulları bakımından özel olarak korunur.

Dinlenme Hakkı

Madde 51

- (1) Her çalışan dinlenme hakkına sahiptir.
- (2) Ücretli hafta ve bayram tatili ve ücretli yıllık izin hakkı yasa ile düzenlenir.

Ücrette Adalet Sağlanması

Madde 52

Devlet, çalışanların, yaptıkları işe uygun ve insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyi sağlamlarına elverişli, adaletli bir ücret elde etmeleri için gerekli önlemleri alır.

Sendika Kurma Hakkı

Madde 53

- (1) Çalışanlar ve işverenler, önceden izin almaksızın sendikalar ve sendika birlikleri kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma hakkına sahiptirler. Bu hakların kullanılmasında uygulanacak biçim ve usuller yasa da gösterilir. Yasa, ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması amacıyla sınırlar koyabilir.
- (2) Sendikaların ve sendika birliklerinin tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik ilkelere aykırı olamaz.

Toplu Sözleşme ve Grev Hakkı

Madde 54

- (1) Çalışanlar, işverenle olan ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal durumlarını korumak ve düzeltmek amacıyla toplu sözleşme ve grev hakkına sahiptir.
- (2) Grev hakkının kullanılması, yalnız ulusal güvenliği, anaysal düzeni, kamu güvenliğini veya bu Anayasanın herhangi bir kişiye sağladığı hak ve özgürlükleri korumak amacıyla yasa ile düzenlenebilir.
- (3) Yargıçlar, savcılar, silahlı kuvvetler mensupları, polis mensupları ve sivil savunma kilit personelinin grev hakkı yoktur.
- (4) İşverenlerin hakları yasa ile düzenlenir.

Sosyal Güvenlik Hakkı

Madde 55

Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve benzeri sosyal güvenlik kurumları ile sosyal yardım örgütleri kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindendir.

Açlıktan Korunma Hakkı

Madde 56

Devlet, herkesi açlığa karşı korur ve bu amaçla uluslararası işbirliğinden de yararlanarak besin maddelerinin üretimini artırmak, israfını önlemek, dengeli biçimde dağılımını sağlamak ve etkin beslenme olanaklarını yaratmak amacıyla gerekli önlemleri alır. Bu yönde bilimsel gelişmeleri izler, yayar ve uygular. Devletin bu görevleri yasa ile düzenlenir.

Özel Olarak Korunma Hakkı

Madde 57

- (1) Devlet, savaş ve görev şehitlerinin dul ve yetimleri ile malûl gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir yaşam düzeyi sağlar.
- (2) Devlet, ruhen ve bedenen özörlülerin topluma uyumlarını sağlamak amacı ile onların eğitim, rehabilitasyon, istihdam ve sosyal yardımları için gerekli kurum ve kuruluşların kurulmasını sağlar.
- (3) Devlet, malûlleri, gazileri, yaşlıları ve çalışamayacak durumda olanları korumak, korunmaya muhtaç çocukları topluma kazandırmak için her türlü önlemi alır.
- (4) Bu hak ve kolaylıklar yasa ile düzenlenir.

Güçsüzlerin Esenlendirilmesi

Madde 58

Devlet, sosyal ve ekonomik bakımdan güçsüz olanların esenlendirilmesi, kendilerine, ailelerine ve topluma yararlı duruma getirilmeleri için gerekli sosyal, ekonomik, mali ve diğer önlemleri alır.

Öğrenim ve Eğitim Hakkı

Madde 59

- (1) Kimse, öğrenim ve eğitim hakkından yoksun bırakılamaz.
- (2) Her türlü öğretim ve eğitim etkinliği Devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir.
- (3) Çağdaş bilim ve eğitim ilkelerine aykırı öğretim ve eğitim yerleri açılmaz.
- (4) Halkın öğrenim ve eğitim gereksinimlerini sağlama Devletin başta gelen ödevlerindenidir. Devlet, bu ödevini, Atatürk İlkeleri ve Devrimleri doğrultusunda, ulusal kültür ve manevi değerlerle bezenmiş bir muhteva, çağın ve teknolojinin gelişmesine, kişinin ve toplumun istek ve gereksinimlerine yanıt verecek planlı bir şekilde yerine getirir.
- (5) Her çocuk, kız erkek ayırımı yapılmaksızın on beş yaşına kadar zorunlu; on sekiz yaşına kadar ücretsiz öğrenim hakkına sahiptir.
- (6) Devlet, durumları dolayısıyla okul içi ve dışında özel eğitime gereksinimleri olanları topluma yararlı kılacak şekilde yetiştirmek için gereken önlemleri alır.
- (7) Devlet, maddi olanaklardan yoksun başarılı öğrencilerin, en yüksek öğrenim derecelerine kadar çıkmalarını sağlamak amacıyla burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar.

Gençliğin Korunması

Madde 60

Devlet, gençlerin bilgili, sağlıklı, sağlam karakterli ve topluma yararlı birer yurttaş olarak yetiştirme ve geliştirilmelerini sağlar.

Sporun Geliştirilmesi

Madde 61

Devlet, her yaştaki yurttaşın beden ve ruh sağlığını geliştirecek, sporun kitlelere yayılmasını sağlayacak önlemleri alır, gerekli spor tesislerini yapar ve başarılı sporcuları korur.

Sanatın, Sanatçının ve Kültürel Hakların Korunması

Madde 62

- (1) Devlet, sanatın özgürce gelişebileceği ortamı yaratır; sanatçıyı koruyucu, destekleyici, özendirici ve ödüllendirici önlemleri alır.
- (2) Devlet, herkesin, kültür yaşamında yer almak; bilimsel gelişmelerden ve bu gelişmelerin uygulanması sonuçlarından yararlanmak; bilimsel edebi ve sanatsal ürünlerin korunmasının sağladığı maddi ve manevi çıkarlardan yararlanmak hakkını korur ve bilimsel araştırma ve yaratıcı etkinliklerin yürütülmesinin gerektirdiği özgürlüklere saygıyı sağlar.

Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi

Madde 63

Devlet, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak önlemleri alır ve kooperatiflerin demokratik ilkelere uygun olarak çalışmalarını yasa ile düzenler.

Tarım ve Çiftçinin Korunması

Madde 64

- (1) Devlet, yurttaşların gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprak aşınmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken önlemleri alır.
- (2) Devlet, çiftçinin işletme araçlarına sahip olmasını kolaylaştırır.
- (3) Tarımla uğraşan kişilerin doğal afetlere karşı korunması yasa ile düzenlenir.

Tüketicilerin Korunması

Madde 65

Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı önlemleri alır. Tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini özendirir.

Devletin Ekonomik ve Sosyal Ödevlerinin Sınırı

Madde 66

Devlet, bu Anayasada belirtilen ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşma ödevlerini, ekonomik gelişme ile mali kaynaklarının yeterliği ölçüsünde yerine getirir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Siyasal Haklar ve Ödevler

Yurttaşlık

Madde 67

- (1) (a) 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Andlaşmasına bağlı "D" eki uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanan ve 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs'ta yerleşik bulunan; ve
(b) 15 Kasım 1983 tarihinden önce Kıbrıs Türk Federe Devleti yurttaşlığına kabul edilen herkes, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşdır.
- (2) 1960 Kıbrıs Cumhuriyeti Kuruluş Andlaşmasına bağlı "D" Eki uyarınca Kıbrıs Cumhuriyeti yurttaş olma hakkına sahip olup 15 Kasım 1983 tarihinde Kuzey Kıbrıs'ta yerleşik olmayan Türk asıllı Kıbrıslı'ların, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını kazanma hakları saklıdır.
- (3) (a) Yurttaşlığa hak kazandığı halde bu hakkını kullanmadan ölen bir baba veya ananın çocukları ile bu gibi kişilerin dul eşleri, başvuru yoluyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlığını alabilirler.
(b) Babası veya anası Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaş olan ve 15 Kasım 1983 tarihinden sonra Kuzey Kıbrıs'ta doğan çocuk, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşdır.
(c) 15 Kasım 1983 tarihinden sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaş olmayan ana veya babanın, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde doğan çocuklarının yurttaşlığa alınmaları, uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak yasa ile düzenlenir.

- (4) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı veya Kıbrıs'lı Türk baba veya anadan doğum yoluyla kazanılan yurttaşlıktan kimse çıkarılamaz.
- (5) Yurttaşlık, bu maddenin yukarıdaki kuralları saklı kalmak koşuluyla, yasanın gösterdiği koşullarla kazanılır ve ancak yasada belirtilen durumlarda kaybedilir.
Yasal koşullarla bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihe kadar kazanılmış olan yurttaşlık hakkı saklıdır.

Seçme, Halkoymasına Katılma ve Seçilme Hakkı

Madde 68.

- (1) Seçme ve halkoymasına katılma, onsekiz yaşını bitirmiş olan her yurttaşın hakkı ve ödevidir.
- (2) Yirmibeş yaşını bitirmiş olan her yurttaş seçilme hakkına sahiptir. Seçilebilmek için en az üç yıldan beri daimi ikametgahı Kuzey Kıbrıs'ta olmak ve yurt ödevini yerine getirmiş bulunmak koşuldur.
- (3) Seçme ve seçilme ile ilgili diğer nitelikler, bu Anayasanın kuralları saklı kalmak koşuluyla, yasa ile düzenlenir.
- (4) Seçimler ve halkoymaları, serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm ilkelerine uygun olarak yapılır; sayım ve döküm işlemleri tamamlanıncaya kadar aralıksız sürdürülür.
- (5) Aday olmak, kamu görevinden çekilme koşuluna bağlanamaz. Seçim ve kamu hizmetlerinin güvenliği bakımından hangi kamu görevlilerinin ne gibi koşullarla aday olabilecekleri yasa ile düzenlenir.
Yargıçlar, savcılar, silahlı kuvvetler mensupları ile polis mensupları mesleklerinden çekilmedikçe aday olamazlar ve seçilemezler.
- (6) Yurt ödevini yerine getirmekte olan yükümlüler halkoymasında, Cumhurbaşkanı ve milletvekili seçimlerinde görev yerlerine en yakın sandıkta oy kullanabilirler.
- (7) Seçimler ve halkoymaları ile ilgili diğer kurallar ile bu maddedeki hakların kullanılması yasa ile düzenlenir.

Seçimlerin Genel Yönetimi ve Denetimi

Madde 69

- (1) Seçimler ve halkoymaları, yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılır.
- (2) Seçimlerin ve halkoymalarının başlamasından bitimine kadar, seçimin ve halkoymasının düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim ve halkoyması süresince ve seçimden ve halkoymasından sonra seçim ve halkoyması konuları ile ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Cumhurbaşkanı ile milletvekillerinin seçim tutanaklarını kabul etme görevi, yargılardan oluşan Yüksek Seçim Kurulundur.
- (3) Yüksek Seçim Kurulu ile diğer seçim kurullarının kuruluşu, işleyişi, görev ve yetkileri yasa ile düzenlenir.
- (4) Köy ve mahalle yerel yönetim seçimlerinin, genel yönetimi ve denetimi için, (1). fıkra kuralları saklı kalmak koşuluyla, yasa ile özel kurallar konabilir.

Siyasal Parti Kurma ve Partilerin Siyasal Hayattaki Yeri

Madde 70

- (1) Yurttaşlar, siyasal parti kurma ve usulüne göre partilere girme ve çıkma hakkına sahiptir.
- (2) Siyasal partiler, önceden izin almadan kurulur ve serbestçe faaliyette bulunur.

- (3) Siyasal partiler, ister iktidarda ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasal hayatın vazgeçilmez öğeleridir.
- (4) Siyasal partiler, bir seçimden doksan gün öncesine kadar kurulup tüzel kişilik kazanmadıkça o seçime katılamaz.
- (5) Yargıçlar, savcılar, silahlı kuvvetler mensupları, polis mensupları, kamu görevlileri ve on sekiz yaşından küçük olanlar siyasal parti kuramaz ve siyasal partilere üye olamaz.
- (6) Siyasal partilere Devletçe yapılacak yardım yasa ile düzenlenir.

Siyasal Partilerin Uyacakları İlkeler

Madde 71

- (1) Siyasal partilerin tüzük, program ve çalışmaları, Devletin ülkesi ve halkı ile bölünmez bütünlüğüne, insan haklarına, halk egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ve Atatürk İlkelerine aykırı olamaz.
- (2) Siyasal partiler tüzük ve programları dışında faaliyette bulunamaz;
- (3) Siyasal partilerin parti içi çalışmaları ve kararları, demokratik ilkelere aykırı olamaz.
- (4) Siyasal partilerin mali denetimi, Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemece yapılır.
- (5) Cumhuriyet Başsavcısı, kurulan partilerin tüzük ve programlarının ve kurucularının hukuksal durumlarının Anayasa ve yasa kurallarına uygunluğunu, kurulmalarını takiben denetler ve faaliyetlerini izler.
- (6) Siyasal partiler, yabancı devletlerden nakdi yardım alamaz, bunların Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin bağımsızlığı ve ülke bütünlüğü aleyhine kararlarına katılamaz.
- (7) Bu maddedeki kurallara aykırı hareket eden siyasal partiler, Cumhuriyet Başsavcısının açacağı dava üzerine, Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemece temelli kapatılabilir.
- (8) Siyasal partilerin kuruluş ve çalışmalarının denetlenmesi ve kapatılmaları, yukarıdaki esaslar çerçevesinde yasa ile düzenlenir.
- (9) Bu madde kuralları, siyasal partilerin, bu Anayasa'nın 162. maddede öngörüldüğü şekilde değiştirilmesini sağlamak amacıyla faaliyette bulunmalarını engeller biçimde anlaşılamaz ve uygulanamaz.

Kamu Görevine Girme Hakkı

Madde 72

- (1) Her yurttaş, kamu görevlerine girme hakkına sahiptir.
- (2) Hizmete alınmada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

Mal Bildirimi

Madde 73

Kamu görevine girenlerin girişte ve görev sırasında mal bildiriminde bulunmaları yasa ile düzenlenir. Yasama ve yürütme organlarında görev alanlar bundan istisna edilemez.

Yurt Ödevi

Madde 74

- (1) Silahlı Kuvvetlerde yurt ödevi, her yurttaşın hakkı ve kutsal ödevidir.
- (2) Yurt ödevine ilişkin kurallar yasa ile düzenlenir.

Vergi Ödevi

Madde 75

- (1) Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.
- (2) Vergi, resim ve harçlar ve benzeri mali yükümler ancak yasa ile konulur.
- (3) Yasanın belli ettiği yukarı ve aşağı hadler içinde kalmak, ölçü ve ilkelere uygun olmak koşuluyla, vergi, resim ve harçların bağışıklık ve istisnalarıyla oran ve hadlerine ilişkin kurallarda değişiklik yapmakta Bakanlar Kurulu yetkili kılınabilir.
- (4) Geriye yürüyen mali yükümlülükler konulamaz.

Dilekçe Hakkı

Madde 76

- (1) Herkes, kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında tek başına veya topluca, yetkili makamlara yazı ile başvurma ve bunların süratle incelenmesi ve karara bağlanması hakkına sahiptir.

Gerekçeye dayanacak olan bu karar, en geç otuz gün içinde, dilek ve şikayet sahibine yazılı olarak bildirilir. Böyle bir karardan zarar gören herkes veya otuz gün içerisinde kendisine bir karar bildirilmeyen her ilgili, dilek ve şikayet konusu hakkında yetkili mahkemeye başvurabilir.

- (2) Yurttaşlar, tek başlarına veya topluca Cumhuriyet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılma biçimi yasa ile düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Yasama

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhuriyet Meclisi

Cumhuriyet Meclisinin Oluşumu

Madde 77

Cumhuriyet Meclisi, elli milletvekilinden oluşur.

Cumhuriyet Meclisinin Görev ve Yetkileri

Madde 78

Cumhuriyet Meclisinin görev ve yetkileri, yasa koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bütçe ve kesin hesap yasa tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek, uluslararası andlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak; kalkınma planlarını onaylamak; genel ve özel af ilanına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek ve Anayasanın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir.

Cumhuriyet Meclisi Seçimleri

Madde 79

- (1) Cumhuriyet Meclisi seçimleri, beş yılda bir yapılır.
- (2) Seçim sistemi ve esasları yasa ile düzenlenir.
- (3) Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni meclis seçilene kadar sürer.

- (4) Ara seçimleri, her yıl belli bir zamanda yapılır. Genel seçimlerin yapılmasına bir yıl kala ara seçimi yapılamaz.
- (5) Olağanüstü nedenlerle seçimin yapılması olanağı yoksa, seçimler, bir yıl süreyle, Cumhuriyet Meclisi tarafından ertelenebilir. Seçimlerin ertelenmesi kararı, üye tamsayısının üçte ikisinin oyu ile alınır.

Cumhuriyet Meclisinin Dokunulmazlığı, Kolluk ve Yönetim Hizmetleri

Madde 80

- (1) Cumhuriyet Meclisi dokunulmazdır, Kimse Meclisin özgürlüğünü kısıtlayamaz, huzurunu bozucu hareketlerde bulunamaz ve manevi kişiliğini tahkir edemez.
- (2) Cumhuriyet Meclisinin bina, tesis, eklenti ve arazisinde kolluk ve yönetim hizmetleri, Cumhuriyet Meclisi Başkanlığı eliyle düzenlenir ve yürütülür. Emniyet ve diğer kolluk hizmetleri için yeteri kadar kuvvet, ilgili makamlarca Cumhuriyet Meclisi Başkanlığına tahsis edilir.

Cumhuriyet Meclisinin Toplantıları ve Çalışma Düzeni

Madde 81

- (1) Cumhuriyet Meclisi toplantıları, Meclisin kendi binasında yapılır.
- (2) Cumhuriyet Meclisi, milletvekili genel seçimi sonuçlarının Resmi Gazete'de yayımlanmasından sonraki onuncu gün, saat 10.00'da kendiliğinden toplanır. Meclise, toplantıda hazır bulunan en yaşlı milletvekili başkanlık eder; en genç iki milletvekili de katiplik görevini yerine getirir. Bu toplantıda, milletvekilleri and içerler ve Başkanlık Divanı seçimlerine geçilir. Başkanlık Divanı seçimleri bu tarihten başlayarak en geç on gün içinde tamamlanır.
- (3) Cumhuriyet Meclisi, her yıl Ekim ayının ilk iş günü kendiliğinden toplanır ve olağan olarak Haziran ayı sonuna kadar çalışır.
- (4) Cumhuriyet Meclisi çalışmalarını kendi yaptığı İçtüzük kurallarına göre yürütür. İçtüzük kuralları, siyasal parti gruplarının Cumhuriyet Meclisinin bütün faaliyetlerine üye sayısı oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasal parti grupları en az beş üyeden oluşur,
- (5) Cumhuriyet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve Anayasada başka kural yoksa, toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile karar verir. Olumlu ve olumsuz oyların eşitliği halinde, oya sunulan husus reddedilmiş sayılır. Ancak çekimserlik, olumlu veya olumsuz oylardan fazla olanın yönünde karar verilmesini peşin olarak kabul etmek anlamına gelir.
- (6) Cumhuriyet Meclisi, Cumhurbaşkanını, Cumhuriyet Meclisi Başkanı, Bakanlar Kurulu veya en az on milletvekilinin istemi üzerine olağanüstü toplantıya çağrılabilir.
- (7) Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulundaki görüşmeler açıktır ve tutanak dergisinde tam olarak yayımlanır.
- (8) Cumhuriyet Meclisi, Genel Kurul kararı ile kapalı oturumlar yapabilir, Bu oturumlardaki görüşmelerin yayını, Cumhuriyet Meclisi Genel Kurul kararına bağlıdır.
- (9) Cumhuriyet Meclisindeki açık görüşmelerin, o oturumdaki Başkanlık Divanının önerisi üzerine Genel Kurulca başka bir karar alınmadıkça, her türlü vasıta ile yayını serbesttir.

Andiçme**Madde 82**

Milletvekilleri görevlerine başlarken aşağıdaki şekilde andiçerler:

"Devletin varlığını ve bağımsızlığını, yurdun ve halkın bölünmez bütünlüğünü, halkın kayıtsız şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ve Atatürk ilkelerine bağlı kalacağıma; halkımın refah ve mutluluğu için çalışacağıma; her yurttaşın insan haklarından ve temel hak ve özgürlüklerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya bağlılıktan ayrılmayacağıma; namusum ve şerefim üzerine and içerim."

Başkanlık Divanı**Madde 83**

- (1) Cumhuriyet Meclisi Başkanlık Divanı, milletvekilleri arasından seçilen bir Meclis Başkanı, bir Meclis Başkan Yardımcısı, yeterli sayıda Katip ve İdare Amirinden oluşur.
- (2) Cumhuriyet Meclisi Başkanlık Divanı, bir kurul olarak çalışır ve Meclisteki grupların sayılarıyla orantılı olarak oluşturulur.
- (3) Meclis Başkanı ve Meclis Başkan Yardımcısı seçimi, bir yasama döneminde iki kez yapılır. İlk devre için seçilenlerin görev süresi üç, ikinci devre için seçilenlerin görev süresi ise iki yıldır.
İkinci devre Meclis Başkanı ve Meclis Başkan Yardımcısı seçimi dördüncü yasama yılının başlangıcından başlayarak en geç on gün içinde tamamlanır. İkinci devre Meclis Başkanı ve Meclis Başkan Yardımcısı seçilinceye kadar eskilerin görevi devam eder.
- (4) Meclis Başkanı ve Meclis Başkan Yardımcısı seçimi gizli oyla yapılır. İlk dört oylamada üye tamsayısının salt çoğunluğu aranır. Dördüncü oylamada da salt çoğunluk sağlanamazsa, bu oylamada en çok oy alan iki aday için beşinci oylama yapılır. Beşinci oylamada en fazla oy alan aday seçilmiş olur.
- (5) Kâtip ve İdare Amirlerinin sayısı, hizmet süreleri ve seçimlerine ilişkin kurallar Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğünde belirlenir.

Yasama Dokunulmazlığı**Madde 84**

- (1) Milletvekilleri, Cumhuriyet Meclisi çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, bunları dışarıda tekrarlamaktan veya açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar.
- (2) Seçimden önce veya sonra suç işlediği ileri sürülen milletvekili, Cumhuriyet Meclisinin kararı olmadıkça tutuklanamaz ve yargılanamaz. Ölüm veya beş yıl veya daha çok hapis cezasını gerektiren suçüstü durumu, bu kuralın dışındadır; ancak, yetkili kişi, durumu derhal Cumhuriyet Meclisine bildirmek zorundadır.
- (3) Seçimden önce veya sonra milletvekili hakkında verilmiş cezanın yerine getirilmesi, dönem sonuna bırakılır. Milletvekilliği süresince zamanaşımı işlemez.

Milletvekilliğinin Sona Ermesi**Madde 85**

- (1) Milletvekilinin ölümü; seçilmeye engel bir suçtan dolayı kesin olarak hüküm giymesi; çekilmesi; kısıtlanması, milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görevi kabul etmesi; bir ay süre ile özürsüz veya izinsiz olarak Cumhuriyet Meclisinin çalışmalarına katılmaması hallerinde milletvekilliği sona erer.
- (2) Milletvekilliğinin sona ermesine Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulu karar verir.

Milletvekilliği ile Bağdaşmayan Görevler

Madde 86

- (1) Milletvekilleri, Devlet veya kamu kuruluşlarında kamu görevlisi veya diğer kamu personeli olarak görev alamazlar ve bunların herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kabul edemezler.
- (2) Milletvekilliği ile bağdaşmayan diğer görevler ve işler yasa ile düzenlenir.

Milletvekillerinin Ödenekleri

Madde 87

- (1) Milletvekillerinin maaşları, temsil ve hayat pahalılığı ödenekleri ve yollukları yasa ile düzenlenir. Maaşın aylık tutarı, en yüksek kamu görevlisinin almakta olduğu aylık maaş miktarına eşit olur. Yolluk ve temsil ödeneğinin toplamı ise, yıllık maaş tutarının yarısını aşamaz.
- (2) Cumhuriyet Meclisi Başkanlık Divanı başkan ve üyelerine, yasada belirlenecek miktarda ek ödenek verilir.

Cumhuriyet Meclisi Seçimlerinin Yenilenmesi

Madde 88

- (1) Cumhuriyet Meclisi, kendi seçiminin yenilenmesine, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile karar verebilir. Çekimser ve geçersiz oylar sadece toplantı yetersayısına dahil olur; karar yetersayısı bakımından dikkate alınmaz.
- (2) Cumhurbaşkanı, bu Anayasanın 106. maddesinin (2). fıkrası kurallarına uygun olarak, altmış günlük süre içinde cumhuriyet Meclisi çoğunluğuna dayalı bir Bakanlar Kurulunun atanmasına olanak bulunmaması halinde, Cumhuriyet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verebilir.
- (3) Bu Anayasanın 109. maddesi uyarınca, Bakanlar Kurulunun bir yıllık süre içinde, güven oyu alamama veya güvensizlik oylaması sonucu üç kez düşmüş veya düşürülmüş olması halinde, Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar verebilir.
- (4) Cumhurbaşkanı, yukarıdaki (2). ve (3). fıkra kuralları uyarınca Cumhuriyet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermeden önce, gerekli gördüğü takdirde, halkoylamasına başvurabilir.
- (5) Cumhurbaşkanı, seçimlerin yenilenmesini veya halkoylamasına başvurulmasını kararlaştırırken, Cumhuriyet Meclisi Başkanı, Bakanlar Kurulu ve Cumhuriyet Meclisinde grubu bulunan siyasal parti başkanlarının görüşlerini alır.

İKİNCİ BÖLÜM

Yasaların Yapılması

Yasa ve Kararların Yapılması ile İlgili Genel Kurallar

Madde 89

- (1) Yasa ve karar önermeye, Bakanlar Kurulu ve milletvekilleri yetkilidir.
Yasa ve karar tasarı ve önerilerinin Cumhuriyet Meclisinde görüşülme usul ve esasları İçtüzükle düzenlenir.
- (2) Yasa tasarı ve önerilerinin halkın bilgisine nasıl sunulacağı İçtüzükle düzenlenir.

Uluslararası Andlaşmaları Uygun Bulma

Madde 90

- (1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adına yabancı devletlerle veya uluslararası kuruluşlarla yapılacak andlaşmaların onaylanması Cumhuriyet Meclisinin onaylamayı bir yasa ile uygun bulmasına bağlıdır.
- (2) Ekonomik, ticari veya teknik ilişkileri düzenleyen ve süresi bir yılı aşmayan andlaşmalar, Devlet maliyesi bakımından yüklenme getirmemek, kişi hallerine ve yurttaşların yabancı memleketlerdeki mülkiyet haklarına dokunmamak koşuluyla, yayımlanma ile yürürlüğe konabilir. Bu takdirde, bu andlaşmalar, yayımlanmalarından başlayarak bir ay içinde Cumhuriyet Meclisinin bilgisine sunulur.
- (3) Uluslararası bir andlaşmaya dayanan uygulama andlaşmaları ile yasanın verdiği yetkiye dayanılarak yapılan ekonomik, ticari, teknik veya idari andlaşmaların Cumhuriyet Meclisince uygun bulunması zorunluluğu yoktur; ancak bu şekilde yapılan ekonomik ve ticari andlaşmalarla gerçek kişilerin haklarını ilgilendiren andlaşmalar, yayımlanmadan yürürlüğe konulamaz.
- (4) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yasalarına değişiklik getiren her türlü andlaşmaların yapılmasında, (1). fıkra kuralları uygulanır.
- (5) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş uluslararası andlaşmalar yasa hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkemeye başvurulamaz.

Savaş Hali İlanı ve Silahlı Kuvvetlerin Kullanılmasına İzin Verme

Madde 91

- (1) Uluslararası hukukun meşru saydığı durumlarda savaş hali ilanına ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası andlaşmaların veya nezaket kurallarının gerektirdiği durumlar dışında Silahlı Kuvvetlerin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde bulunmasına izin verme yetkisi Cumhuriyet Meclisindir.
- (2) Ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve Cumhuriyet Meclisinin toplanamaması nedeniyle, silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde, saldırının yapıldığı anda, silahlı kuvvet kullanılmasına karar vermeye Cumhurbaşkanı da yetkilidir. Cumhurbaşkanı bu kararını, derhal Cumhuriyet Meclisinin bilgisine sunar. Cumhuriyet Meclisi ilk fırsatta toplanarak bu konuda gerekli kararları alır.

Bütçenin Hazırlanması, Uygulanması, Görüşülmesi ve Kabulü

Madde 92

- (1) Devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları yıllık bütçelerle yapılır.
- (2) Bütçenin hazırlanması ve uygulanmasına ilişkin kurallar yasa ile düzenlenir.
- (3) Bütçe yasasına, bütçe ile ilgili kurallar dışında hiçbir kural konulamaz.
- (4) Bütçe tasarısı, Bakanlar Kurulunca mali yılbaşından en az iki ay önce Cumhuriyet Meclisine sunulur.
- (5) Bütçe Komitesi, en geç bir ay içinde, bütçe konusundaki çalışmalarını tamamlar.
- (6) Milletvekilleri, bütçe tasarısının Cumhuriyet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında, giderleri artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar.
- (7) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi tarafından kabul edilen bütçe yasasının on gün içinde Resmi Gazete'de yayımlar.

Kesin Hesaplar

Madde 93

Kesin hesap yasa tasarıları, yasada daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları mali yılın sonundan başlayarak en geç bir yıl içinde, Bakanlar Kurulunca Cumhuriyet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesin hesap yasa tasarısının verilmesinden başlayarak en geç altı ay içinde Cumhuriyet Meclisine sunar.

Yasaların Cumhurbaşkanınca Yayımlanması

Madde 94

- (1) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisince kabul edilen yasaları on beş gün içinde Resmi Gazete'de yayımlar. Yayımlanmasını uygun bulmadığı yasaları bir daha görüşülmek üzere gerekçesi ile birlikte aynı süre içinde Cumhuriyet Meclisine geri gönderir.
- (2) Cumhuriyet Meclisi, geri gönderilen yasaları, değiştirerek veya aynen, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabul ederse, yasa Cumhurbaşkanınca yayımlanır. Çekimser oylar karar yetersayısı bakımından dikkate alınmaz.
- (3) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisince kabul edilen yasaları, yayımlanma süresi içinde, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine halkoylamasına sunar. Halkoylamasında kabul edilen yasalar, kabul tarihinden başlayarak on gün içinde Resmi Gazete'de yayımlanır.
- (4) Cumhurbaşkanı, 146. maddedeki yetkisini, on beş günlük süre içinde kullanabilir. Bu takdirde, 146. madde kuralları uygulanır.

Kararların İlanı

Madde 95

- (1) Cumhuriyet Meclisinin aşağıdaki konularda alacağı kararlar, kararın içeriğinde aksine kural yoksa, derhal yürürlüğe girer ve Cumhuriyet Meclisi Başkanınca on gün içinde Resmi Gazete'de ilan edilir:
  - (a) Savaş ilanına ilişkin kararlar;
  - (b) Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetleme ve güvenoyu ile güvensizlik konularındaki kararlar;
  - (c) Seçimlerin yenilenmesine veya ertelenmesine ilişkin kararlar;
  - (ç) Milletvekilliğinin sona ermesine ilişkin kararlar;
  - (d) Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına ilişkin kararlar;
  - (e) Meclis içi seçim sonuçları;
  - (f) Cumhurbaşkanının, Başbakanın veya bakanların Yüce Divana sevki ile ilgili kararlar;
  - (g) Kamu iktisadi teşebbüslerinin denetimine ilişkin kararlar;
  - (h) Olağanüstü durum ve sıkıyönetim kararları;
  - (ı) Kalkınma planlarının onaylanmasına ilişkin kararlar.
- (2) Yukarıdaki (1). fıkra kapsamı dışında kalan genel nitelikli Meclis kararlarının ilanı, yasaların ilanı gibi işlem görür.
- (3) Cumhuriyet Meclisi, İçtüzüğü'nün uygulanmasına, Meclisin iç düzenine ve çalışmalarına ilişkin olup, Cumhuriyet Meclisi tarafından yayımlanmasına karar verilen kararlar, yukarıdaki (1). fıkra uyarınca, Cumhuriyet Meclisi Başkanı tarafından yayımlanır.

- (4) Yukarıdaki (1). fıkranın (ç), (d) ve (h) bendlerinde yer alan kararlar dışında kalan kararlara karşı mahkemeye başvurulamaz ve Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Cumhuriyet Meclisinin Bilgi Edinme ve Denetim Yolları

Genel Olarak Bilgi Edinme ve Denetleme Yetkisi

Madde 96

Soru, genel görüşme, meclis araştırması, meclis soruşturması ve güven oylaması Cumhuriyet Meclisinin yetkilerindendir.

Soru ve Genel Görüşme

Madde 97

- (1) Soru, Bakanlar Kurulu adına sözlü veya yazılı olarak cevaplandırılmak üzere Başbakan veya bakanlardan belli bir konuda bilgi istemekten ibarettir. Başbakan ve bakanlar herhangi bir soruya en geç otuz gün içinde yanıt verir.
- (2) Genel görüşme, bir milletvekilinin önergesi ve bunun Cumhuriyet Meclisince kabulü üzerine, belli bir konuda yapılan görüşme demektir. Genel görüşme sonunda oylama yapılmaz.

Araştırma ve Soruşturma

Madde 98

- (1) Meclis araştırması, belli bir konuda bilgi edinmek için yapılan incelemeden ibarettir.
- (2) (a) Başbakan ve bakanlar hakkında yapılacak soruşturma istemleri en az dokuz milletvekili tarafından imzalanmış olmalıdır.
- (b) Soruşturma istemleri Cumhuriyet Meclisince görüşülür ve karara bağlanır.
- (c) Soruşturma, milletvekillerinden kurulu özel bir komitece yürütülür.
- (ç) Cumhuriyet Meclisi, Soruşturma Komitesinin raporunu görüştüktan sonra, üye tamsayısının en az üçte ikisinin vereceği kararla, Başbakan veya Bakanları suçlayabilir.
- (d) Başbakan ve bakanlar Yüce Divanda yargılanır.
- (e) Cumhuriyet Meclisindeki siyasal parti gruplarında, Meclis Soruşturması ile ilgili görüşme yapılamaz ve karar alınamaz.
- (3) Cumhuriyet Meclisi Araştırma ve Soruşturma Komiteleri, araştırma ve soruşturma ile ilgili her türlü belgeyi görmeye, bilgi almaya, tanık çağırmaya ve onları sorguya çekmeye yetkilidir.

Araştırma ve Soruşturma Komitelerince istenen bilgi ve belgeleri vermeyen ve Komite çağrılarına uymayanlar hakkında uygulanacak yaptırımlar ve diğer esaslar yasa ile düzenlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Yürütme

BİRİNCİ BÖLÜM

Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı

Madde 99

- (1) Cumhurbaşkanı beş yıllık bir süre için seçilir. Cumhurbaşkanı adaylarının aşağıdaki nitelikleri taşıması gerekir:
  - (a) Milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olmak;
  - (b) Yüksek öğrenim yapmış olmak;
  - (c) Otuz beş yaşını doldurmuş bulunmak;
  - (ç) Türk ana ve babadan doğmuş olmak ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşı olmak; ve
  - (d) En az beş yıldan beri daimi ikametgâhı Kıbrıs'ta bulunmuş olmak.
- (2) Bir adayın Cumhurbaşkanı seçilebilmesi için, kullanılan geçerli oyların salt çoğunluğunu alması gerekir. Hiçbir aday salt çoğunluk sağlayamazsa, seçim yedi gün sonra en çok oy alan iki aday arasında yinelenir. Bu takdirde, en çok oy alan aday Cumhurbaşkanı seçilir.
- (3) Cumhurbaşkanı, resmi görevleri dışında hiçbir iş yapamaz; Devlet veya kamu kuruluşlarının herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kabul edemez.
- (4) Cumhurbaşkanının maaşı, temsil ve hayat pahalılığı ödeneği ve yollukları yasa ile düzenlenir.

Cumhurbaşkanının Andıçmesi

Madde 100

Cumhurbaşkanı, görevine başlarken Cumhuriyet Meclisi önünde aşağıdaki şekilde andıçer:

"Devletin varlığını ve bağımsızlığını, yurdun ve halkın bölünmez bütünlüğünü, halkın kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti ve Atatürk ilkelerine bağlı kalacağıma; halkımın refah ve mutluluğu için çalışacağıma; her yurttaşın insan haklarından ve temel hak ve özgürlüklerden yararlanması ülküsünden ve Anayasa ve yasalara bağlılıktan ayrılmayacağıma; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine getirmek için bütün gücümle çalışacağıma; namusum ve şerefim üzerine andıçerim."

Cumhurbaşkanının Partisi ile İlişkisi

Madde 101

Cumhurbaşkanı partili ise, partisinin kararları ile bağlı değildir, bağımsız hareket eder. Cumhurbaşkanlığı ile parti başkanlığı aynı kişide birleşemez.

Cumhurbaşkanının Yetki ve Görevleri

Madde 102

- (1) Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla, Devletin ve toplumun birliğini ve bütünlüğünü temsil eder.
- (2) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Anayasasına saygıyı, kamu işlerinin kesintisiz ve düzenle yürütülmesini ve Devletin devamlılığını sağlar.
- (3) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi adına Cumhuriyet Silahlı Kuvvetleri Başkomutanlığını temsil eder.

- (4) Cumhurbaşkanı, bu Anayasa ve yasalarla kendisine verilen diğer yetkileri kullanır ve görevlerini tarafsız olarak yerine getirir.

Cumhurbaşkanının Sorumsuzluğu ve Sorumluluğu

Madde 103

- (1) Cumhurbaşkanı, görevleri ile ilgili işlemlerinden sorumlu değildir. Cumhurbaşkanı ile birlikte imzalanan kararnamelerden, imzası bulunan başbakan ve ilgili bakanlar sorumludur.
- (2) Cumhuriyet Meclisi, Cumhurbaşkanını vatan hainliğinden dolayı, üye tamsayısının en az üçte ikisinin vereceği kararla suçlayabilir.
- (3) Cumhurbaşkanı Yüce Divanda yargılanır. Yüce Divanın suçlamayı yerinde görmesi halinde Cumhurbaşkanlığı görevi sona erer; suçlu bulunmazsa, görevine yeniden döner.
- (4) Cumhuriyet Meclisinin suçlama kararı üzerine, Cumhurbaşkanı görevine devam edemez. Bu takdirde, 105. madde kuralları uygulanır.
- (5) Cumhurbaşkanı makamının manevi kişiliği tahkir edilemez.

Cumhurbaşkanlığının Boşalması

Madde 104

- (1) Cumhurbaşkanlığı, ölüm veya geçici olanların dışında görev başında bulunamama halinde veya Yüksek Mahkeme Başkanlığına gönderilen yazılı istifa ile boşalır.
- (2) Cumhurbaşkanının sağlık nedeni ile görevini devamlı olarak yapamayacak bir duruma gelmesi halinde, Bakanlar Kurulu, durumu Yüksek Mahkeme Başkanlığına bildirir. Anayasa Mahkemesi olarak görev yapan Yüksek Mahkeme, Cumhurbaşkanının görevini devamlı olarak yapamayacağına karar verirse, Cumhurbaşkanlığı boşalmış sayılır.
- (3) Cumhurbaşkanlığı boşaldığında, boşalma tarihinden başlayarak kırk beş günü geçmeyen bir süre içinde yapılacak seçimle Cumhurbaşkanlığı doldurulur.

Cumhurbaşkanlığına Vekillik Etme

Madde 105

- (1) Cumhurbaşkanının hastalık veya yurt dışına çıkma gibi nedenlerle geçici olarak görevinden ayrılması halinde, görevine dönünceye kadar, herhangi bir nedenle Cumhurbaşkanlığının boşalması halinde de yenisi seçilinceye kadar, Cumhuriyet Meclisi Başkanı, Cumhurbaşkanlığına vekillik eder.
- (2) Cumhuriyet Meclisi Başkanı, Cumhurbaşkanlığına vekillik ettiği süre içinde, bu Anayasanın 88. maddesinde sayılan yetkileri kullanamaz.

İKİNCİ BÖLÜM

Bakanlar Kurulu

Bakanlar Kurulunun Oluşumu

Madde 106

- (1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan oluşur. Başbakan, bu madde kuralları çerçevesinde, Cumhurbaşkanınca, milletvekilleri arasından görevlendirilir.
- (2) Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulunu kurma görevini, güvenoyu alabilecek bir grup başkanına veya milletvekiline verir.

Bakanlar Kurulunu kurma görevi alan her milletvekili, bu görevini en geç on beş gün içinde tamamlamak veya görevi geri vermekle yükümlüdür.

- (3) Cumhurbaşkanı, yukarıdaki (2). fıkra kurallarına göre Başbakanı ve Başbakanın önerisi üzerine bakanları atar; Başbakanın istemi üzerine, bakanlardan herhangi birinin görevine son verir.
- (4) Bakanlar, milletvekili olmayan kişiler arasından da atanabilir. Ancak bu gibi kişilerin milletvekili seçilme niteliklerine sahip olması gerekir.
- (5) Başbakan ve bakan olan milletvekilleri, Cumhuriyet Meclisi üyeliğini kaybetmezler. Bakanlar Kuruluna Cumhuriyet Meclisi dışından girmiş olan bakanları yasama dokunulmazlığından aynen yararlanırlar. fakat Cumhuriyet Meclisinde oy kullanamazlar.
- (6) Yeni Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanıca atanıncaya kadar, mevcut Bakanlar Kurulu görevine devam eder.

Başbakanın Görev, Yetki ve Sorumluluğu

Madde 107

- (1) Başbakan, bakanlıklar arası işbirliğini, Bakanlar Kurulunun genel siyasetinin yürütülmesini ve yasaların uygulanmasını sağlar.
- (2) Başbakan, bakanların görevlerinin Anayasa ve yasalara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek, Bakanlar Kurulunun çalışma düzenini ve disiplinini sağlamak ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür.
- (3) Başbakan, Bakanlar Kurulunun programından ve uygulanmasından veya önemli bir politika girişiminden, Cumhuriyet Meclisine karşı sorumludur.
- (4) Bakanlar Kuruluna Başbakan başkanlık eder. Cumhurbaşkanı gerekli gördüğü hallerde veya Başbakanın istemi üzerine Bakanlar Kuruluna başkanlık edebilir. Cumhurbaşkanı oy kullanamaz.
- (5) Başbakan, resmi görevleri dışında başka bir iş yapamaz; Devletin ve kamu kuruluşlarının herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kabul edemez.

Başbakanın maaşı, temsil ve hayat pahalılığı ödeneği ve yollukları yasa ile düzenlenir.

- (6) Başbakan bu Anayasa ve yasalarla kendisine verilen diğer yetkileri kullanır ve görevleri yerine getirir.

Bakanlıkların Kurulması

Madde 108

- (1) Bakanlıklar, Anayasanın öngördüğü sayı ve ilkelere uygun olarak Başbakanın önerisi ve Cumhurbaşkanı'nın onayı ile Resmi Gazete'de yayımlanacak bir kararname ile kurulur ve kaldırılır.

Ancak, böyle bir kararname, ilgili Başbakanın güvenoyu alması halinde yürürlüğe girer.

- (2) Bakanlık sayısı hiçbir halde onu aşamaz. Bakanlık merkez örgütünün kuruluşu ve hangi dairelerin ve hizmet birimlerinin hangi bakanlığa bağlanacağı, yasanın öngördüğü ilkelere uygun olarak çıkarılacak tüzükle düzenlenir.
- (3) Açık olan bakanlıklarla izinli veya özürlü olan bir bakana, diğer bir bakan geçici olarak vekillik eder. Ancak, bir bakan birden fazla bakana vekillik edemez.
- (4) Cumhuriyet Meclisi kararı ile Yüce Divana verilen bir bakan, bakanlıktan düşer. Başbakanın Yüce Divana verilmesi halinde Bakanlar Kurulu istifa etmiş sayılır.
- (5) Herhangi bir nedenle boşalan bakanlığa, en geç on gün içinde atama yapılır.

Bakanlar Kurulunun Göreve Başlaması ve Sorumluluğu

Madde 109

- (1) Cumhurbaşkanınca atanan Bakanlar Kurulunun listesi, tam olarak, Cumhuriyet Meclisine sunulur. Cumhuriyet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı, atanma tarihinden başlayarak en geç bir hafta içinde, Başbakan veya bir bakan tarafından, Cumhuriyet Meclisinde okunur.
- (2) Programın Cumhuriyet Meclisinde okunmasından sonra güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu için görüşmeler programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır. Güvenoyu alan Bakanlar Kuruluna karşı, güven oylamasından sonra üç ay geçmedikçe güvensizlik önergesi verilemez.
- (3) Başbakana karşı güvensizlik önergesi, en az dokuz milletvekili tarafından verilebilir. Bir güvensizlik önergesinin reddedilmesi tarihinden üç ay geçmedikçe güvensizlik önergesi verilemez.
Güvensizlik önergesinin gündeme alınıp alınmayacağı, verilişinden sonraki ikinci birleşimde karara bağlanır. Güvensizlik önergesi üzerine yapılan genel görüşmeler bittikten sonra, aradan bir tam gün geçmedikçe güvensizlik önergesi oylanamaz.
- (4) Başbakan gerekli görürse, Bakanlar Kurulunda görüştüktan sonra, Cumhuriyet Meclisinden herhangi bir zaman güven isteyebilir. Güven istemi, Cumhuriyet Meclisine bildirilmesinden bir tam gün geçmedikçe görüşülemez ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçmedikçe oya konulamaz. Güven istemi, ancak üye tamsayısının salt çoğunluğuyla reddedilebilir.
- (5) Bakanlar Kurulu üyelerinin çoğunluğunun otuz günlük bir süre içinde değişmesi halinde, Başbakan tarafından güvenoyuna başvurulur.
- (6) Güvenoyu alamayan veya güven istemi reddedilen veya hakkında verilen güvensizlik önergesi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile kabul edilen Başbakan istifasını Cumhurbaşkanına sunar.

Bakanların Görev, Yetki ve Sorumluluğu

Madde 110

- (1) Her bakan, Başbakana karşı sorumlu olup, ayrıca kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylem ve işlemlerinden sorumludur.
- (2) Her bakan, bakanlık merkez örgütü ile bakanlığına bağlı dairelerin ve hizmet birimlerinin en üst hiyerarşik amiridir.
- (3) Her bakanın yürütme görevi aşağıdaki konuları da kapsar:
  - (a) Bakanlığını ilgilendiren yasaları uygulamak ve normal olarak bakanlığının yetki çevresine giren tüm konu ve işleri yönetmek;
  - (b) Başbakana ve Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere bakanlığını ilgilendiren kararname, tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak;
  - (c) Kendi bakanlığını ilgilendiren herhangi bir yasa ve bu yasalara uygun olarak çıkarılan tüzük ve yönetmeliklerin uygulanabilmesi için yönerge, genelge ve benzeri metinleri yayınlamak;
  - (ç) Bakanlar Kuruluna sunulmak üzere Cumhuriyet Bütçesinin kendi bakanlığına ait kısmını hazırlamak ve uygulamak.
- (4) Bakanlar, resmi görevleri dışında başka bir iş yapamaz; Devletin ve kamu kuruluşlarının herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kabul edemez.

Bakanların maaşları, temsil ve hayat pahalılığı ödenekleri ve yollukları yasa ile düzenlenir.

- (5) Bakanlar, yürürlükteki mevzuatın, Başbakanın ve Bakanlar Kurulunun kendilerine verdiği diğer yetkileri kullanır ve görevleri yerine getirir.

Cumhuriyet Güvenlik Kurulu

Madde 111

- (1) Cumhuriyet Güvenlik Kurulu, Cumhurbaşkanının başkanlığında, Cumhuriyet Meclisi Başkanı, Başbakan, Savunma, İçişleri ve Dışişleri Bakanları ile Silahlı Kuvvetler Komutanı ve Emniyet Genel Müdüründen kurulur.

Gündemin özelliğine göre, Kurul toplantılarına diğer ilgili bakan ve kişiler, Başbakanın istemi üzerine çağrılıp görüşleri alınabilir. Kurulda sekreterlik görevleri Başbakanlık örgütüne yürütülür.

- (2) Cumhuriyet Güvenlik Kurulu, Devletin ve yurdun güvenlik politikasının saptanması ve uygulanması ile ilgili kararların alınması ve gerekli eşgüdümün sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirir. Kurulun, Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü önlemlere ait kararlar, Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır.

Yasa Gücünde Kararname

Madde 112

- (1) Ekonomik konularda, ivedilik varsa, Bakanlar Kurulu yasa gücünde kararname çıkarabilir. Yasa gücünde kararname, Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer ve aynı gün, gerekçesi ile birlikte Cumhuriyet Meclisine sunulur.
- (2) Cumhuriyet Meclisine sunulan yasa gücünde kararnameler, İçtüzüğün, yasaların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre komitelerde ve Genel Kurulda, diğer bütün konulardan önce, öncelik ve ivedilikle görüşülüp karara bağlanır.
- (3) Meclis bu konudaki kararlarını doksan gün içinde verir.
- (4) Bu maddede öngörülen yasa gücünde kararnameler ile, yeni mali yükümlülükler getirilemez, kişisel ve siyasal hak ve özgürlükler kısıtlanamaz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yönetmel Kurallar

Devlet Yönetimi

Madde 113

- (1) Devlet yönetimi, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve yasa ile düzenlenir.
- (2) Devlet yönetiminin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim ilkelerine göre yürütülür.
- (3) Kamu tüzel kişiliği ancak yasa ile veya yasanın açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman)

Madde 114

- (1) Yönetimin herhangi bir hizmet veya eyleminin, yürürlükteki mevzuata ve mahkeme kararlarına uygun olarak yapıp yapılmadığını veya herhangi bir yürütsel veya yönetsel birim veya görevli tarafından veya onlar adına yapılan herhangi bir hizmet veya eylemi denetlemek, soruşturmadaki yetkililere rapor sunmak veya yasada belirlenecek diğer görevleri yerine getirmek amacı ile, Cumhurbaşkanlığınca, Meclisin onayı ile, bir Yüksek Yönetim Denetçisi atanır.

- (2) Yüksek Yönetim Denetçisinde aranan nitelikler, yetki ve görevleri Yasa ile düzenlenir.
Yüksek Yönetim Denetçisinin görevden alınma koşulları, bir Yüksek Mahkeme üyesine uygulanan koşullara denk tutulur.
- (3) Yargı organları ile dış politikayı ve ülke savunmasını ilgilendiren konular Yüksek Yönetim Denetçisinin yetki alanı dışındadır.

Daire ve Hizmet Birimlerinin Kuruluşu

Madde 115

Dairelerin ve hizmet birimlerinin kuruluşu, görev ve yetkileri yasa ile düzenlenir.

Merkezi Yönetim

Madde 116

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ülkesi, merkezi yönetim kuruluşu bakımından, coğrafya durumuna, ekonomik koşullara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre yasa ile belirlenen bölümlere ayrılır.

Yurt Savunması ve Silahlı Kuvvetlerin Kuruluşu

Madde 117

- (1) Yurt savunması, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Silahlı Kuvvetlerince sağlanır.
- (2) Yurdun güvenliğinin sağlanmasından ve silahlı kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından, Cumhuriyet Meclisine karşı Bakanlar Kurulu sorumludur.
- (3) Silahlı Kuvvetler Komutanı, savaşta Başkomutanlık görevlerini Cumhurbaşkanlığı adına yerine getirir.
- (4) Silahlı Kuvvetler Komutanı, Savunma Bakanının önerisi ve Bakanlar Kurulunun kararı izlerine, Cumhurbaşkanınca atanır.
- (5) Savunma Bakanlığına bağlı silahlı kuvvetlerin ve bağlı komutanlıkların kuruluşu, görev, yetki ve sorumlulukları yasa ile düzenlenir.

Polis Örgütü

Madde 118

- (1) Polis Örgütünün kuruluşu, görev, yetki ve sorumlulukları yasa ile düzenlenir.
- (2) Polis, demokratik hukuk devleti ilkelerine ve yurttaşların temel haklarına saygılı olarak Anayasa ve yasalar çerçevesinde görev yapmakla yükümlüdür.

Yerel Yönetimler

Madde 119

- (1) Yerel yönetimler, bölge, belediye veya köy ve mahalle halkının yerel ortak gereksinimlerini kaşılamak üzere kuruluş ilkeleri yasa ile belirtilen ve karar organları seçimle oluşturulan kamu tüzel kişileridir.
- (2) Yerel yönetimlerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak yasa ile düzenlenir.
- (3) Yerel yönetim organlarının seçimleri 68. maddedeki ilkelere uygun olarak dört yılda bir yapılır.

Kamu Hizmeti ile İlgili Asıl ve Sürekli Görevlerin Yürütülmesi

Madde 120

- (1) Devletin genel yönetim ilkelerine göre yürütmekle yükümlü olduğu kamu hizmetlerinin gerektirdiği asıl ve sürekli görevler, kamu görevlileri eliyle yürütülür.

- (2) Kamu iktisadi teşebbüslerinin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, genel yönetim ilkelerine göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asıl ve sürekli görevler ise diğer kamu personeli eliyle yürütülür.

Kamu Görevlileri ve Diğer Kamu Personeli ile İlgili Kurallar

Madde 121

- (1) Kamu görevlilerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri yasa ile düzenlenir.
- (2) Kamu görevlilerinin atanmalarını, onaylanmalarını, sürekli ve emeklilik hakkı kazandıran kadrolara yerleştirilmelerini, terfilerini, nakillerini, emekliye sevklerini, uyarma ve kınama cezasını gerektiren disiplin işlemleri dışında, azil ve görevden uzaklaştırma dahil diğer tüm disiplin işlemlerini yapmak üzere tarafsız ve bağımsız organ veya organlar kurulur. Bu organ veya organların kuruluş ve işleyişi, belirli kamu görevlileri kesimi için, hizmet özellikleri gözetilerek ayrı düzenlemeler yapılmasına olanak tanıyacak biçimde, yasa ile düzenlenir.
- (3) Diğer kamu personelinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri, bu personelin bağlı oldukları kurumlarca yürütülen hizmetlerin özelliklerine göre yasalarla düzenlenir.
- (4) Kamu görevlileri ile diğer kamu personeli hakkında yapılacak disiplin kovuşturmalarında isnat olunan hususun ilgiliye açıkça ve yazılı olarak bildirilmesi, yazılı savunmasının istenmesi ve savunma için belli bir süre tanınması gereklidir. Bu ilkelere uyulmadıkça, disiplin cezası verilemez ve disiplin kararları yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz.
- Yargıçlar ve savcılar hakkında bu Anayasanın kuralları saklıdır.
- (5) Üst kademe yöneticiliği yapan kamu görevlileri, ilgili Bakan, Başbakan ve Cumhurbaşkanının imzalarını taşıyan üçlü kararname ile atanırlar. Bu konudaki kurallar yasa ile düzenlenir.
- (6) Cumhuriyet Meclisi seçim gününün Resmi Gazete'de ilanından başlayarak, seçim sonrasında yeni Bakanlar Kurulunun göreve başlayacağı güne kadar, kamu hizmetlerinde, kamu kuruluşlarında ve kamu iktisadi teşebbüslerinde, işçi dışında atama yapılamaz; terfi, nakil ve barem ayarlamaları tamamen durdurulur.
- Bu kuralların nasıl ve hangi koşullarla uygulanacağı yasa ile düzenlenir.

Tüzük ve Yönetmelikler

Madde 122

Anayasa ve yasa açıkça yetki vermedikçe Devletin hiçbir organı, tüzük yapamaz ve yürürlüğe koyamaz. Yönetmelikler de ancak tüzüklere uygun olarak yapılır ve yürürlüğe konur.

Yasa Dışı Emirler

Madde 123

- (1) Kamu hizmetlerinde herhangi bir sıfat ve suretle çalışmakta olan kimse, üstünden aldığı emri, yönetmelik, tüzük, yasa veya Anayasa kurallarına aykırı görürse, yerine getirmez ve bu aykırılığı emri verene bildirir. Ancak, üstü emrinde direnir ve bu emrini yazı ile yinelerse, emir yerine getirilir; bu durumda emri yerine getiren sorumlu olmaz.
- (2) Konusu suç oluşturan emir, hiçbir şekilde yerine getirilmez; yerine getiren kimse sorumluluktan kurtulamaz.

- (3) Askeri hizmetlerin görülmesi ve ivedi durumlarda kamu düzeni ve kamu güvenliğinin korunması için yasa ile gösterilen istisnalar saklıdır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Durumlar

Tabii Afet ve Ağır Ekonomik Bunalım Nedeniyle Olağanüstü Durum İlanı

Madde 124

Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi üç ayı geçmemek üzere, olağanüstü durum ilan edebilir.

Şiddet Olaylarının Yaygınlaşması ve Kamu Düzeninin Ciddi Şekilde Bozulması Nedenleriyle Olağanüstü Durum İlanı

Madde 125

Anayasa ile kurulan özgür demokratik düzeni veya temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları nedeniyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Cumhuriyet Güvenlik Kurulunda görüşünü aldıktan sonra, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde, süresi üç ayı geçmemek üzere, olağanüstü durum ilan edebilir.

Olağanüstü Durumlarla İlgili Düzenleme

Madde 126

- (1) Anayasanın 124. ve 125. maddeleri uyarınca olağanüstü durum ilanına karar verilmesi halinde, bu karar Resmi Gazete'de yayımlanır ve derhal Cumhuriyet Meclisinin onayına sunulur. Cumhuriyet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Cumhuriyet Meclisi üye tamsayısının salt çoğunluğu ile, olağanüstü durum kararını veya süresini değiştirebilir; olağanüstü durumu kaldırabilir; Bakanlar Kurulunun istemi üzerine her defasında iki ayı geçmemek üzere süreyi uzatabilir.
- (2) Herhangi bir olağanüstü durum ilânında, ancak olağanüstü durumu oluşturan nedenlerin giderilmesi ile sınırlı olarak sözü edilen olağanüstü durumun devamı süresince yürürlüğü kısmen veya tamamen durdurulan Anayasa maddeleri açıkça gösterilir.

Ancak, bu gibi herhangi bir olağanüstü durum ilânında,, Anayasanın aşağıda öngörülen maddelerinin yürürlüğü durdurulabilir:

16. madde; 20. madde; 21. madde; 22. madde; 24. madde; 32. madde; 33. madde; 41. maddenin (5). fıkrasının (ç) bendi; 42. madde; 48. madde; 49. maddenin (3). fıkrası; 53. madde ve 54. madde.

Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali

Madde 127

- (1) Anayasanın tanıdığı özgür demokratik düzeni veya temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaya yönelik veya olağanüstü durum ilanını gerektiren hallerden daha vahim şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaşhali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya yurda veya

Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve halkın bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması nedenleriyle, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Cumhuriyet Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi üç ayı geçmemek üzere, yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilan edebilir. Bu karar, derhal Resmi Gazete'de yayımlanır ve derhal Cumhuriyet Meclisinin onayına sunulur. Cumhuriyet Meclisi, üye tamsayısının salt çoğunluğu ile sıkıyönetim kararını değiştirebilir, gerekli gördüğü takdirde sıkıyönetim süresini uzatabilir, kısaltabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.

- (2) Sıkıyönetimin her defasında iki ayı geçmemek üzere uzatılması, Cumhuriyet Meclisinin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu süre aranmaz.
- (3) Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde, hangi kuralların uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, Yönetim ile olan ilişkiler, özgürlüklerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektirecek bir durum başgöstermesi halinde yurttaşlar için getirilecek yükümlülükler yasa ile düzenlenir.

Ancak, savaş hali dışında sıkıyönetim ilanında, sıkıyönetimi gerektiren nedenlerin giderilmesi ile sınırlı olmak koşuluyla, sıkıyönetim süresince yürürlüğü kısmen veya tamamen durdurulan Anayasa maddeleri açıkça gösterilir ve böyle bir sıkıyönetim ilanında, sadece Anayasanın 126. maddesinin (2). fıkrasında belirtilen maddelerin yürürlüğü durdurulabilir.

Olağanüstü Durum ve Sıkıyönetim Süresince Yasa Gücünde Kararname

Çıkarma Yetkisi

Madde 128

- (1) Olağanüstü durum ve sıkıyönetim süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü durumun veya sıkıyönetimin gerekli kıldığı konularda, yasa gücünde kararname çıkarabilir. Bu kararnameler, Resmi Gazete'de yayımlanır ve derhal Cumhuriyet Meclisinin onayına sunulur. Bu kararnameler, Cumhuriyet Meclisinin üye tamsayısının salt çoğunluğunun oyu ile reddedilmedikçe, olağanüstü durum ve sıkıyönetim süresince yürürlükte kalır.
- (2) Bu şekilde sunulan yasa gücünde kararnameler hakkında 112. maddenin (2). ve
- (3). fıkra kuralları da uygulanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kuruluşlar

Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları

Madde 129

- (1) Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, yasa ile kurulur ve organları kendileri tarafından ve kendi üyeleri arasından seçilir.
- (2) Bu kuruluşların seçilmiş organları, bir yargı mercii kararına dayanmak-sızın, geçici veya sürekli olarak görevlerinden uzaklaştırılamazlar.
- (3) Meslek kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik ilkelere aykırı olamaz.

Radyo, Televizyon ve Haber Ajansları

Madde 130

- (1) Radyo ve televizyon istasyonlarının kuruluş ve yönetimleri yasa ile düzenlenir.
- (2) Her türlü radyo ve televizyon yayınları, tarafsızlık ilkelerine göre yapılır.

- (3) Haber ve programların seçiminde, sunulmasında, kültür ve eğitime yardımcılık görevinin yerine getirilmesinde, insan haklarına dayanan demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin, ulusal güvenliği, genel ahlakın gereklerine uyulması, haberlerin doğruluğunun sağlanması ilkeleri ile organların seçimi, yetki, görev ve sorumlulukları yasa ile düzenlenir.
- (4) Devlet tarafından kurulan veya Devlettten mali yardım alan haber ajansları da yukarıdaki kurallara uymakla yükümlüdürler.
- (5) Siyasal partilerin radyo, televizyon, haber ajansları ve benzeri Devlet kuruluşlarından yararlandırılmaları yasa ile düzenlenir.
- (6) Seçim veya halkoylamasına katılan siyasal partilerin Devlet radyo ve televizyonundan propaganda ve seçim konuşmaları yapmaları yasa ile düzenlenir.

Vakıflar Örgütü ve Din İşleri Dairesi

Madde 131

- (1) Vakıf Kuruluşu ve Temel Evkaf Kuralları (Ahkamül Evkaf), bu Anayasaca tanınır.
- (2) Vakıf kuruluşlarına veya vakıflara veya camilere ve diğer herhangi bir islam dini kuruluşuna ait mallar da dahil olmak üzere, vakıf malları ilgilendiren veya herhangi bir suretle bunları etkileyen bütün konular, münhasıran Temel Evkaf Kuralları (Ahkamül Evkaf), yürürlükteki mevzuat ve bu Anayasa yürürlüğe girdikten sonra Cumhuriyet Meclisince yapılan yasalara bağlıdır.
- (3) Geliri Vakıflar Örgütüne ait olan vakıflar, her türlü vergiden bağışık tutulur.
- (4) Vakıflar Örgütü ile Din İşleri Dairesinin kuruluşu ve işleyişi yasa ile düzenlenir ve yasada gösterilen görevleri yerine getirir.
- (5) Dini hizmetlerin yürütülmesinde ve bu hizmetlerin giderlerinin karşılanmasında Devlet, Vakıflar Örgütüne yardımcı olur.

ALTINCI BÖLÜM

Ekonomik ve Mali Kurallar

Mali Denetim

Madde 132

- (1) Mali denetim organı olan Sayıştay, kamu gelir ve giderlerini denetler ve sonucu bir raporla Cumhuriyet Meclisine ve Bakanlar Kuruluna bildirir. Mali konularda Cumhuriyet Meclisine ve Bakanlar Kuruluna yardım eder.
- (2) Sayıştayın başkan ve üyelerinin nitelikleri, atanmaları, kuruluş ve işleyişi yasa ile düzenlenir.

Kamu İktisadi Kuruluşlarının Denetimi

Madde 133

Kamu iktisadi kuruluşlarının gelir ve giderlerinin denetlenmesi yasa ile düzenlenir.

Kalkınma ve Planlama

Madde 134

- (1) Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma, plana bağlanır. Kalkınma bu plana göre gerçekleştirilir.
- (2) Planlama ile ilgili örgütün kuruluş ve görevleri, planın hazırlanmasında, yürürlüğe konmasında, uygulanmasında ve değiştirilmesinde gözetilecek ilkeler ve planın bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesini sağlayacak önlemler yasa ile düzenlenir.

Devletin Mali Yükümlülük Altına Konması ve Fon Kurulması

Madde 135

Yasa açıkça yetki vermedikçe Devlet, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak hiçbir mali yükümlülük altına konamaz ve yasa ile kurulmadıkça hiçbir fon oluşturulamaz.

BEŞİNCİ KISIM

Yargı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Kurallar

Mahkemelerin Bağımsızlığı

Madde 136

- (1) Yargıçlar, görevlerinde bağımsızdırlar, Anayasaya, yasaya ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlarına göre hüküm verirler.
- (2) Hiçbir organ, makam, merci veya kişi yargı yetkisinin kullanılmasında, mahkemelere ve yargıçlara emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
- (3) Görülmekte olan bir dava hakkında, Cumhuriyet Meclisinde yargı yetkisininin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz; görüşme yapılamaz veya herhangi bir demeçte bulunulamaz. Yasama ve Yürütme organları ile Devlet Yönetimi makamları, mahkeme kararlarına uymak zorundadır. Bu organ ve makamlar, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

Yargıçların Güvenceleri

Madde 137

- (1) Yargıçlar görevlerinden uzaklaştırılmaz; kendileri istemedikçe, Anayasa gösterilen yaştan önce emekliye çıkarılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması yolu ile de olsa, kazanılmış haklarından yoksun bırakılamaz.
- (2) Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymiş olanlarla, görevlerini sağlık bakımından yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar, meslekleri ile bağdaşmayan işler yapanlar ve meslekte kalmaları caiz olmadığına karar verilenler hakkında, yasa ile konan istisnalar saklıdır.
- (3) Yargıçlar aleyhinde, yargısal görevleri sırasında ve yargısal işlemleri ile ilgili olarak söyledikleri söz ve eylemlerden dolayı, kovuşturmada bulunulamaz.

Yargıçlık Mesleği

Madde 138

- (1) Yargıçların nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleri ile ilgili suçlardan dolayı soruşturma yapılmasına ve yargılanmasına karar verilmesi, meslekten çıkarılmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı ilkesine göre, yasa ile düzenlenir.
- (2) Yüksek Mahkeme Başkanı ve yargıçları altmış beş yaşını, diğer yargıçlar altmış yaşını bitirinceye kadar görev yaparlar.

- (3) Yargıçlar, yasa da belirtilenlerden başka genel ve özel hiçbir görev alamaz; resmi görevleri dışında hiçbir iş yapamaz; Devlet veya kamu kuruluşlarının herhangi bir yüklenme işini doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kabul edemezler.

Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması

Madde 139

- (1) Mahkemelerde duruşmalar bu Anayasanın 17. maddesinin (3). fıkrası kuralları saklı kalmak koşuluyla herkese açıktır.
- (2) Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Küçüklerin Yargılanması

Madde 140

Küçüklerin yargılanması ve küçükler hakkında verilen kararların infazı konusunda yasa ile özel kurallar konabilir.

Yüksek Adliye Kurulu

Madde 141

- (1) **Yüksek Adliye Kurulu aşağıdaki üyelerden oluşur:**

- (a) Yüksek Mahkemenin Başkan ve Yargıçları;
  - (b) Cumhurbaşkanının atayacağı bir üye;
  - (c) Cumhuriyet Meclisi'nin atayacağı bir üye;
  - (ç) Cumhuriyet Başsavcısı; ve
  - (d) Barolar Birliğinin seçeceği bir üye.
- Yukarıdaki (b), (c) ve (d) bendlerinde belirtilen üyelerin görev süresi üç yıldır; süresi biten üye yeniden seçilebilir.

- (2) Yüksek Adliye Kurulunun Başkanı, Yüksek Mahkeme Başkanıdır; Kurul kararlarının yerine getirilmesini sağlar.

- (3) **Yüksek Adliye Kurulu;**

- (a) Yargının genel işleyişi, düzenli çalışması, yargıçların ve mahkemelere bağlı kamu görevlilerinin görevlerine devamları, işlerin verimli bir biçimde yürütülmesi, yargıçların yetiştirmeleri ve mesleğin vakar ve onurunu korumaları yönünde gerekli önlemleri alır; ve
- (b) Her takvim yılı sonunda yargı işlerinin durumu ve bunların yürütülmesinde aksaklık veya varsa nedenleri hakkında Cumhurbaşkanına, Cumhuriyet Meclisine ve Bakanlar Kuruluna rapor verir ve alınmasını gerekli gördüğü önlemler hakkında tavsiyelerde bulunur.

- (4) Bu Anayasanın 138. madde kuralları saklı kalmak koşuluyla, yargıçların atanmaları, meslekte ilerlemeleri, görevlerinin veya görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, görevlerine son verilmesi ve disiplin konuları hakkında karar verme yetkisi Yüksek Adliye Kurulundandır.

- (5) Yüksek Adliye Kurulunun görev, yetki ve çalışma usulleri yasa ile düzenlenir.

- (6) Yüksek Mahkeme Başkan ve yargıçlarının atanmaları Cumhurbaşkanı tarafından onaylanır.

Mahkeme Karar ve Emirlerine Uymayanların Cezalandırılması

Madde 142

Yüksek Mahkeme veya herhangi bir mahkeme, bir karar veya emrine uymayan herhangi bir kişiyi, sözkonusu karar veya emre uyuncaya kadar ve herhalde on iki ayı aşmayan bir süre için hapsedme yetkisine sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

Yüksek Mahkeme

Yüksek Mahkemenin Oluşumu ve Görev Bölümü

Madde 143

- (1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi bir Başkan ve yedi yargıçtan oluşur. Başkanın yokluğunda en kıdemli yargıç ona vekillik eder.
- (2) Yüksek Mahkeme; Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan, Yargıtay ve Yüksek İdare Mahkemesi görevlerini yapar.
- (3) Yüksek Mahkeme, Başkan ve dört yargıç ile toplanarak Anayasa Mahkemesi görevini yapar. Yüksek Mahkemenin en son atanan iki yargıcı yedek yargıç olarak görev yapar. Başkanın oturumda bulunmadığı hallerde, en kıdemli yargıç başkanlık eder.

Bu Anayasanın 148. maddesi uyarınca Anayasa Mahkemesine havale edilen konuların duruşmasında, havale kararına taraf olan yargıç veya yargıçlar görev alamaz veya karara iştirak edemezler.

- (4) Yüksek Mahkeme, Başkan ve iki yargıç ile veya sadece üç yargıç ile toplanarak Yargıtay veya Yüksek İdare Mahkemesi olarak görev yapar. Bu görev çerçevesinde verilen kararlar nihaidir. Başkanın oturumda bulunmadığı hallerde en kıdemli yargıç Başkanlık eder.

Ancak, Yüksek Mahkemeye Yüksek İdare Mahkemesi olarak doğrudan doğruya başvurulması yasa ile gösterilen haller dışındaki başvurular, Yüksek İdare Mahkemesinde görevli tek yargıç tarafından incelenip karara bağlanır.

Tek yargıç tarafından verilecek kararlara karşı üç yargıçtan oluşan Yüksek İdare Mahkemesine istinafen başvurulabilir.

- (5) Yargıtay veya Yüksek İdare Mahkemesinde görev yapacak olan Yüksek Mahkeme yargıçları, her adli yılın başlangıcından önce o adli yıl için Yüksek Mahkeme tarafından belirlenir ve bir adli yıl için o yargıç, Yargıtay veya Yüksek İdare Mahkemesinde görev yapar.

Ancak Yargıtay veya Yüksek İdare Mahkemesinde bir yıl için görevli olan yargıçlardan herhangi birinin geçici olarak görevini yürütemediği hallerde Yüksek Mahkeme Başkanının görevlendireceği başka bir yargıç o görevi yürütebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Anayasa Mahkemesinin Görev ve Yetkileri

Anayasa Mahkemesinin Yetkileri

Madde 144

- (1) Anayasa Mahkemesi bu Anayasa, yasa ve Mahkeme Tüzüğü kurallarında gösterilen bütün konularda kesin olarak karar vermek hususunda münhasır yargı yetkisine sahiptir.
- (2) Anayasa Mahkemesi, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde, Cumhurbaşkanını, Başbakanı ve bakanları, ilgili suçlarından dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar. Yüce Divanda savcılık görevini Başsavcı veya Başsavcı Yardımcısı yapar. Yüce Divan kararları kesindir.

Organlar Arasında Yetki Uyuşmazlığı

Madde 145

- (1) Anayasa Mahkemesi Devlet organları arasında kuvvet veya yetki uyuşmazlık veya itirazlarına dair herhangi bir konu ile ilgili olarak yapılan başvuru hakkında, kesin olarak karar vermek yargı yetkisine sahiptir.
- (2) Herhangi bir konu ile ilgili olarak Anayasa Mahkemesinin yetkisine giren bir sorun ortaya çıktığı takdirde, bu sorun Anayasa Mahkemesinde kesinlikle karara bağlanır.
- (3) Bu maddenin (1). fıkrası gereğince:
  - (a) Cumhurbaşkanı; veya
  - (b) Cumhuriyet Meclisi; veya
  - (c) Devletin diğer herhangi bir organı, uyuşmazlık veya itiraz ile ilgili olmaları halinde, Anayasa Mahkemesine başvurabilirler.
- (4) Başvurular, sözkonusu kuvvet veya yetkiye itiraz edilmesinden başlayarak otuz gün içinde yapılır.
- (5) Böyle bir başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi başvuru konusu olan yasa, karar veya işlemin, kuvvet veya yetki olmaksızın kabul edildiği, alındığı veya yapıldığı sebebine dayanmak suretiyle uyuşmazlığın çıkmasından veya itirazın yapılmasından veya başlangıcından başlayarak tamamen veya kısmen hükümsüz olduğuna ve hiçbir hukuki hükmü olmadığına karar verebilir; her iki halde de Anayasa Mahkemesi, böyle bir yasa, karar veya işlem gereğince yapılan veya yapılmamış olan herhangi bir eylem veya işlemin hükmü hakkında yöneride bulunabilir.
- (6) Böyle bir başvuru üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından verilen herhangi bir karar, derhal ilgili taraflara ve Resmi Gazete'de yayımlanmak üzere, Cumhurbaşkanı yazılı olarak bildirilir.
- (7) Bu madde gereğince yapılan başvuru üzerine, Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu olan yasa, karar veya işlemin, karar verilinceye kadar, yürürlüğünün durdurulmasını emredebilir; böyle bir emir, derhal Resmi Gazete'de yayımlanır.

Yasaların Anayasaya Aykırılığı Konusu

Madde 146

- (1) Cumhurbaşkanı, bir yasayı veya herhangi bir yasanın herhangi belli bir kuralını veya Cumhuriyet Meclisinin herhangi bir kararını yayımlamadan önce, bu Anayasanın herhangi bir kuralına aykırı veya ona uygun olup olmadığı konusunda görüşünü bildirmek üzere Anayasa Mahkemesine sunabilir.
- (2) Anayasa Mahkemesi, bu maddenin (1). fıkrası gereğince kendisine sunulan her konuyu inceler ve Cumhurbaşkanı ve Cumhuriyet Meclisi adına ileri sürülen iddiaları dinledikten sonra, konu hakkındaki görüşünü en geç kırkbeş gün içinde karara bağlar ve bunu Cumhurbaşkanı yazılı olarak bildirir.
- (3) Anayasa Mahkemesi böyle bir yasa, karar veya onun herhangi bir kuralının bu Anayasanın herhangi bir kuralına aykırı olduğu veya ona uygun olmadığı görüşünde ise, sözkonusu yasa, karar veya kural Cumhurbaşkanı tarafından yayımlanmaz ve gerekçesi ile birlikte Cumhuriyet Meclisine geri gönderilir.
- (4) Bu şekilde geri gönderilen yasa, karar veya kural hakkında 94. maddenin geri gönderme ile ilgili kuralları uygulanmaz.

İptal Davası

Madde 147

- (1) Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisinde temsil edilen siyasal partiler, siyasal gruplar ve en az dokuz milletvekili veya kendi varlık ve görevlerini ilgilendiren alanlarda diğer kurum, kuruluş veya sendikalar bir yasanın, kararnamenin, tüzüğün, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü'nün, Cumhuriyet Meclisi kararının, yönetmeliğin veya bunların herhangi bir kuralının Anayasanın herhangi bir kuralına aykırı veya ona uygun olmadığı gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açabilirler.
- (2) Anayasa Mahkemesinde doğrudan doğruya iptal davası açma hakkı iptali istenen yasanın, kararnamenin, tüzüğün, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü'nün, Cumhuriyet Meclisi kararının, yönetmeliğin veya bunların herhangi bir kuralının Resmi Gazete'de yayımlanmasından başlayarak doksan gün sonra düşer.

Anayasaya Aykırılık Konusunun Mahkemeler Tarafından Yüksek Mahkemeye İletilmesi

Madde 148

- (1) İstinaf işlemleri de dahil olmak üzere, herhangi bir mahkeme işlemindeki bir taraf, bu işlemin herhangi bir safahsında bu işlemdeki uyuşmazlık konularından herhangi birinin karara bağlanmasında etkisi olabilen herhangi bir yasanın veya kararın veya sözkonusu yasa veya kararın herhangi bir kuralının Anayasaya aykırılığını ileri sürebilir ve bunun üzerine, mahkeme bu konuyu, Anayasa Mahkemesine sunar ve bu konu hakkında Anayasa Mahkemesince bir karar verilinceye kadar sözkonusu işlemi durdurur.

Ancak Anayasa Mahkemesince herhangi bir yasanın veya kararın veya sözkonusu yasa veya kararın herhangi bir kuralının Anayasaya aykırılığı konusunda aynı veya benzeri bir konuda daha önce karar verilmişse, mahkeme konunun Anayasa Mahkemesine iletilmesinin reddine karar verebilir.

- (2) Anayasa Mahkemesi kendi kararına sunulan bir konuyu, tarafları dinledikten sonra inceler ve kararını verir. Alınan karar konuyu sunan mahkemeye bildirilir.
- (3) Anayasa Mahkemesinin, bu maddenin (2). fıkrası gereğince verdiği herhangi bir karar, konuyu sunan mahkemeyi ve ilgili tarafları bağlar. Alınan karar, yasanın veya kararın veya sözkonusu yasa veya kararın herhangi belli bir kuralının Anayasaya aykırı olduğu yolunda ise, sözkonusu yasa veya karar veya sözkonusu yasa veya kararın herhangi belli bir kuralı, Anayasa Mahkemesince aksine karar verilmedikçe yalnız sözkonusu mahkeme işlemine uygulanmaz.

Anayasanın Yorumu

Madde 149

Anayasa Mahkemesi, bu anayasanın herhangi bir kuralını yorumlamak münhasır yetkisine sahiptir. Bunu yaparken Anayasa ile ilgili komite raporları ile Meclis tutanaklarından da yararlanır.

Anayasa Mahkemesinin Kararları

Madde 150

- (1) Anayasa Mahkemesinin vereceği kararlar kesindir. Kararlar, gerekçesi yazılmadan açıklanamaz.
- (2) Anayasa Mahkemesince, Anayasaya aykırı olduğundan iptaline karar verilen yasa, kararname, tüzük, Cumhuriyet Meclisi İçtüzüğü, Cumhuriyet Meclisi kararı,

yönetmelik veya bunların herhangi bir kuralı, gerekçeli kararın Resmi Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar.

- (3) Gereken hallerde, Anayasa Mahkemesi, iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih kararın Resmi Gazetede yayımlandığı tarihten başlayarak bir yılı geçemez.
- (4) İptal kararı geriye yürüyemez.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yüksek Mahkemenin Yargıtay Olarak Görev ve Yetkileri

Yargıtayın Yetkileri

Madde 151

- (1) Yargıtay, Devlette en yüksek istinaf mahkemesidir; bu Anayasa ve onun gereğince yapılan yasa ve Mahkeme Tüzüğü kurallarına bağlı olarak, herhangi bir mahkeme kararının istinafına ait davalara bakmak ve karara bağlamak yetkisine sahiptir.
- (2) Bu maddenin (3). fıkrası kuralları saklı kalmak koşuluyla, Yargıtay, bu Anayasanın veya herhangi bir yasanın gösterdiği hallerde ilk mahkeme olarak ve istinafen davalara bakmak yargı yetkisine sahiptir.

Ancak, ilk mahkeme olarak yetki verildiği hallerde, bu yetki Yüksek Mahkemenin atayacağı Yüksek Mahkeme yargıç veya yargıçları tarafından kullanılır. Bu suretle verilecek kararlara karşı Yargıtaya istinafen başvurma hakkı vardır.

- (3) Yetkisiz tutuklamanın kaldırılması için emirname (Habeas Corpus), bir yetkinin kullanılmasını sağlamak için emirname (mandamus), herhangi bir mahkeme veya yargı niteliğinde yetki kullanan herhangi bir makamın yanlış bir kararının uygulanmasını önlemek için emirname (Prohibition), bir makamın herhangi bir yetkiye dayanılarak işgal edildiğinin soruşturulmasına ilişkin emirname (quo warranto) ve herhangi bir mahkeme veya yargı niteliğinde yetki kullanan herhangi bir makamın kararının iptali için emirname (certiorari) çıkarmaya münhasıran Yüksek Mahkeme, Yargıtay olarak yetkilidir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Yüksek Mahkemenin Yüksek İdare Mahkemesi

Olarak Görev ve Yetkileri

Yüksek İdare Mahkemesinin Yetkileri

Madde 152

- (1) Yüksek İdare Mahkemesi, yürütsel veya yönetsel bir yetki kullanan herhangi bir organ, makam veya kişinin bir kararının, işleminin veya ihmalinin, bu Anayasanın veya herhangi bir yasanın veya bunlara uygun olarak çıkarılan mevzuatın kurallarına aykırı olduğu veya bunların sözkonusu organ veya makam veya kişiye verilen yetkiyi aşmak veya kötüye kullanmak suretiyle yapıldığı şikayeti ile kendisine yapılan başvuru hakkında, kesin karar vermek münhasır yargı yetkisine sahiptir.

- (2) Böyle bir başvuru, sahip olduğu meşru bir menfaati, bu gibi karar veya işlem veya ihmal yüzünden olumsuz yönde ve doğrudan doğruya etkilenen kişi tarafından yapılabilir.
- (3) Söz konusu başvuru, karar veya işlemin yayınlanması tarihinden veya yayınlanmadığı takdirde veya bir ihmal halinde, başvuran kişinin bunu öğrendiği tarihten başlayarak yetmiş beş gün içinde yapılır.
- (4) Böyle bir başvuru üzerine Yüksek İdare Mahkemesi, kararında:
  - (a) Söz konusu karar veya işlem veya ihmal, tamamen veya kısmen onaylayabilir; veya
  - (b) Söz konusu karar veya işlemin, tamamen veya kısmen, hükümsüz ve etkisiz olduğuna ve herhangi bir sonuç doğurmayacağına karar verebilir; veya
  - (c) Söz konusu ihmali, tamamen veya kısmen yapılmaması gerektiğine ve yapılması ihmal olunan eylem veya işlemin yapılması gerektiğine karar verebilir.
- (5) Bu maddenin (4). fıkrası gereğince verilen herhangi bir karar, Devlet içerisindeki bütün mahkemeleri ve bütün organları veya makamları bağlar. Karar, ilgili organ veya makam veya kişi tarafından uygulanır ve ona göre hareket edilir.
- (6) Bu maddenin (4). fıkrası gereğince hükümsüz kılınan herhangi bir karar veya işlemin veya yapılmaması gerektiğine karar verilen herhangi bir ihmali, kendisine zarar verdiği herhangi bir kişi, ilgili organ, makam veya kişi tarafından, istemi kendisini tatmin eder şekilde yerine getirilmediği takdirde, zararların tazmini veya kendisine başka bir tazminat verilmesi için dava açmak ve mahkeme tarafından saptanacak tam ve muhik bir tazminat almak ve söz konusu mahkemenin vermeye yetkili olduğu diğer tam ve muhik bir tazminat almak hakkına sahiptir.

ALTINCI BÖLÜM

Yüksek Mahkemenin Diğer Görev ve Yetkileri

Yüksek Mahkemenin Diğer Görev ve Yetkileri

Madde 153

Yüksek Mahkemenin kuruluşu ve oluşumu, işleyişi, görev ve yetkileri bu Anayasa'da belirtilen kurallar saklı kalmak koşuluyla, yasa ile düzenlenir.

Mahkeme Tüzükleri Yapma Yetkisi

Madde 154

- (1) Yüksek Mahkeme, kendisinin veya herhangi bir diğer mahkemenin uygulama ve usul kurallarını düzenlemek için bu Anayasa ve yasalarda belirlenen kurallar çerçevesinde mahkeme tüzükleri yapar.
- (2) Bu maddenin (1). fıkrasının genelliği saklı kalmak üzere Yüksek Mahkeme, aşağıdaki amaçlar için, mahkeme tüzüklerine kurallar koyabilir:
  - (a) Mahkeme oturumlarının düzenlenmesi ve herhangi bir amaç için yargıçların görevlendirilmesi;
  - (b) Yüksek Mahkemede veya başka bir mahkemede istinaf veya diğer işlemlerin gereğinden fazla veya taciz edici olduğu veya adaletin gerçekleştirilmesini geciktirmek amacıyla yapıldığı görünenlerin seri yargılama usulü ile karara bağlanmaları;

- (c) Mahkemelerdeki yargılama işlemleri ile ilgili şekillerin, harçların, işlemlerin ve onlarla ilgili giderlerin düzenlenmesi;
- (ç) Mahkemelerin kayıt kalemlerinin oluşumu ve mahkemelere bağlı kamu görevlilerinin yetki ve görevlerinin saptanması ve düzenlenmesi;
- (d) Mahkeme tüzüklerinde herhangi bir kuralın yerine getirilmesi için gereken sürenin saptanması.

YEDİNCİ BÖLÜM

Alt Mahkemeler

Mahkemelerin Kuruluşu, Görev ve Yetkileri

Madde 155

- (1) Bu Anayasa ve yasalar gereğince, Yüksek Mahkeme tarafından kullanılan yargı yetkisi dışındaki yargı yetkisi, bu Anayasa kurallarına bağlı olarak ve bunlar gereğince yasada gösterilen alt mahkemeler ve ihtisas mahkemeleri tarafından kullanılır.
- (2) Yargı yetkisi kullanan alt mahkemeler ile ihtisas mahkemelerinin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri yasa ile düzenlenir.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Askeri Yargı ve Askeri Yargıtay

Askeri Yargı

Madde 156

- (1) Askeri yargı, askeri mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür.
- (2) Askeri mahkemeler, Silahlı Kuvvetlerde görevli olmayan kişilerin özel yasada belirtilen askeri suçları ile yasada gösterilen görevlerini yaptıkları sırada veya yasada gösterilen Silahlı Kuvvetlere ait yerlerde Silahlı Kuvvetlerdeki görevlilere karşı işledikleri suçlara bakmakla görevlidir.
- (3) Askeri mahkemelerin, savaş veya sıkıyönetim hallerinde veya olağanüstü durumda, hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili olduğu yasa ile düzenlenir.
- (4) Askeri yargı organlarının kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri Silahlı Kuvvetlere bağlı yargıçların özlük işleri, askeri mahkemelerde savcılık görevlerini yapanlarla ilgili kurallar, mahkemelerin bağımsızlığı, yargıçların güvenceleri ve Silahlı Kuvvetlerdeki hizmetlerin gereklerine göre yasa ile düzenlenir.

Askeri Yargıtay

Madde 157

- (1) Askeri Yargıtay, askeri mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.
- (2) Askeri Yargıtayın kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri ve üyeleri hakkındaki disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı, yargıçların güvenceleri ve Silahlı Kuvvetlerdeki hizmetlerin gereklerine göre yasa ile düzenlenir.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Başsavcılık

Başsavcı ve Savcılar

Madde 158

- (1) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuk Dairesi bağımsız olup Başkanı Başsavcıdır. Başsavcının yokluğunda kendisine Başsavcı Yardımcısı vekillik eder.
- (2) Başsavcı, Yüksek Mahkeme yargıcı atanabilmek için gerekli niteliklere sahip kişiler arasından atanır ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti adliyesinin daimi üyesidir. Başsavcı, Yüksek Mahkeme yargıçlarının bağlı olduğu aynı koşul ve kayıtlarla görev yapar ve görevine ancak Yüksek Mahkeme yargıçlarına uygulanan aynı nedenlerle ve aynı usulle son verilebilir.
- (3) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Başsavcısı, Devletin, Cumhurbaşkanının, Başbakanın, Bakanlar Kurulunun, bakanların ve diğer Devlet organlarının hukuk danışmanıdır. Kendisine bu Anayasa veya yasa tarafından verilen veya emrolunan diğer bütün yetkileri kullanır ve görevleri yapar.
- (4) (a) Başsavcı, kamu yararının gereğine göre, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti mahkemelerinde, herhangi bir suç hakkında dava açmak, izlemek, davayı devralmak, devam ettirmek veya ettirmemek yetkisine sahiptir. Ceza mahkemelerinde, kovuşturmanın kesin yönetim ve sorumluluğu Başsavcıya aittir. Bu yetki doğrudan doğruya kendisince veya yönerisine uygun olarak Başsavcı Yardımcısı veya savcılar tarafından kullanılır.
- (b) Başsavcı, gerekli gördüğü hallerde, Resmi Gazete'de yayımlayacağı bir emirname ile, davasız çözümlenmesine yasa ile olanak tanınan yol trafik suçlarını, kendi yönerisi ve sorumluluğu çerçevesinde mahkemelerde kovuşturmak üzere, uygun göreceği bir polis mensubunu yetkilendirebilir.
- (c) Başsavcı, gerekli gördüğü hallerde, Resmi Gazete'de yayımlayacağı bir emirname ile bakanlıkların veya diğer kamu kuruluşlarının taraf olduğu davalarda, ilgili bakanlık veya diğer kamu kuruluşlarında görevli ve avukatlık yapmak ehliyetine sahip bir hukukçuyu, bu davaları mahkemelerde yürütmekle yetkili kılabilir.
- (5) Başsavcı, Devletin taraf olduğu hukuk ve Anayasa davalarında Devleti veya organlarını da temsil etme yetkisine sahiptir.
- (6) Başsavcı, Başsavcı Yardımcısı ve Savcılar, herhangi bir mahkemede dinlenilmek hakkına sahiptirler ve bu hakkın kullanılmasında, mahkeme önüne çıkan bütün diğer kişilere karşı öncelik kazanırlar.
- (7) Başsavcı, her takvim yılı sonunda, Hukuk Dairesinin genel işleyişi ve görevlerinin yürütülmesinde görülen aksaklık veya varsa nedenleri hakkında Cumhurbaşkanına, Cumhuriyet Meclisine ve Bakanlar Kuruluna rapor verir ve alınmasını gerekli gördüğü önlemler hakkında tavsiyelerde bulunur.
- (8) Bu Anayasanın kuralları saklı kalmak kaydıyla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hukuk Dairesinin kuruluşu, işleyişi, Başsavcı, Başsavcı Yardımcısı ve savcılarının nitelikleri ile atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, haklarında disiplin kovuşturması yapılması ve disiplin cezası uygulanması ve diğer özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve yargıçların güvenceleri kurallarına göre yasa ile düzenlenir.

ALTINCI KISIM

Çeşitli Kurallar

Devletin Mülkiyet Hakkı

Madde 159

- (1) 15 Kasım 1983 tarihinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içinde bulunan, ve;
  - (a) Tapusu, 16 Ağustos 1960 tarihinden önce Kıbrıs Hükümeti adına kayıtlı tüm taşınmaz mallar ile, 16 Ağustos 1960 tarihinden sonra Kıbrıs Cumhuriyetine intikal eden tüm taşınmaz mallar; kamuya ait yollar, sular, su kaynakları, liman ve sahiller, rıhtım ve iskeleler, göller, dere ve göl yatakları, tarihi kent, bina ve kalıntılar ile kaleler ve bunların alanları, doğal servetler ve yeraltı kaynakları, ormanlar, savunma yapı ve tesisleri ile yeşil saha ve parklar; kamuya açık köy ve tarla yolları, kamu hizmetinde kullanılan binalar;
  - (b) Kıbrıs Türk Federe Devletinin ilan edildiği 13 Şubat 1975 tarihinde terkedilmiş bulunan veya sözkonusu tarihten sonra yasanın terkedilmiş veya sahihsiz taşınmaz mal olarak nitelendirdiği veya hüküm veya tasarrufu kamuya ait olması gerekli olup da aidiyeti saptanamamış olan tüm taşınmaz mallar, bina ve tesisler; ile
  - (c) 1960 Kuruluş Andlaşmasında ve ona bağlı eklerde belirlenen askeri tesis, rıhtım, kamp vesair talim sahaları içinde bulunan tüm taşınmaz mallar, Tapuda böyle kayıtlı olup olmadığına bakılmaksızın, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin mülkiyetindedir ve tapu kayıtları buna göre düzeltilir.
- (2) Yukarıdaki (1). fıkranın (a) ve (c) bendlerinde sözü edilen taşınmaz malların mülkiyeti, bu Anayasanın başka herhangi bir kuralına bakılmaksızın gerçek veya tüzel kişilere devredilemez.

Ancak, kamuya ait yollar ile kamuya açık köy ve tarla yolları üzerinde Devletin gerekli düzenlemeleri yapması bu kuralın dışındadır.

Bu taşınmaz mallar üzerinde kamu yararı için belli sürelerle irtifak ve intifa hakkı gibi aynı haklar ile uzun vadeli icarlar, yasa ile belirlenen biçim ve koşullarla tesis ve tescil edilebilir.

Süresi elli yılı aşan bu gibi hakların tesis ve tescili, Cumhuriyet Meclisinin onayı ile mümkündür.
- (3) Yukarıdaki (1). fıkranın (b) bendinde belirtilen taşınmaz mallardan, orman, yeşil saha, anıt ve park yerleri, sular, yeraltı suları, doğal kaynaklar ve savunma alanları, akmu yönetimi ve askeri amaçlar için gerekli bina, tesis ve arsalar ile şehir ve kırsal planlama ve toprak koruma amaçları için gerekli görülenler dışında kalan taşınmaz mallar üzerindeki mülkiyet hakkının gerçek veya tüzel kişilere devredilmesi yasa ile düzenlenir.
- (4) Yukarıdaki (1). fıkranın (b) ve (c) bendlerinin kapsamına giren taşınmaz mallar ile ilgili olarak meşru hak iddia edenlerin ortaya çıkması halinde, haklarının ispatı için gerekli usul ve koşullar ile alacakları tazminat esasları yasa ile düzenlenir.
- (5) Dini ibadet yerleri ile bunların içinde bulundukları taşınmaz mallar gerçek veya tüzel kişilere devredilemez. Devlet, bunların korunması, bakımı ve idamesi için gerekli önlemleri alır.

Kamu Görevlilerinin Haklarının Saklı Tutulması

Madde 160

- (1) Bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce kamu görevlisi bulunan herhangi bir kişi, bu tarihten sonra, kendisine bu tarihe kadar uygulanan aynı hizmet koşullarına bağlı olmak hakkına sahiptir. Bu hizmet koşulları, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihte veya ondan sonra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kamu görevlisi bulunduğu sürece, herhangi bir kişi aleyhine değiştirilemez.

Bu maddede belirtilen kamu görevlileri yeni bir atama işlemine gerek olmaksızın görevlerine devam ederler.

- (2) Bu madde amaçları bakımından, kamu görevlisi, Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten önce Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kamu hizmetinde herhangi, bir hizmeti gören kişiyi anlatır ve bu Anayasa ile diğer kamu personeli olarak tanımlanan kişileri de kapsar.
- (3) Bu madde amaçları bakımından hizmet koşulları, bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihte mevcut olan yürürlükteki mevzuat uyarınca saptanmış ücret, izin, azil, görevden uzaklaştırma, emeklilik maaşı, ikramiyeleri ve benzeri hakları kapsar.

Cumhuriyet Resmi Gazete'si

Madde 161

- (1) Cumhuriyetin yasa, tüzük, yönetmelik ve diğer düzenleyici hukuki belgeleri ile kamuyu ilgilendiren ve yasalarla belirlenen ilan, ihbar ve benzeri işlemleri, Başbakanlığın denetimi altında Devlet Basımevinde basılan Resmi Gazete'de yayımlanır.
- (2) Resmi Gazete'nin yönetimi, şekil ve koşulları ile nasıl bastırılıp dağıtılacağı ve diğer hususlar yasa ile düzenlenir.
- (3) Yukarıdaki (1). fıkrada belirlenen hukuki belge ve işlemler Resmi Gazete'de yayımlanmadıkça yürürlüğe giremez.

YEDİNCİ KISIM

Geçici Kurallar

Hakların Korunması

Geçici Madde 1

- (1) Türk Toplumunun ulusal direnişi uğruna veya direniş sırasında göç eden veya doğrudan doğruya veya dolaylı olarak zarara uğrayan yurttaşları korumak amacıyla gerekli sosyal, ekonomik, mal, ve tazminat dahil diğer önlemler yasa ile düzenlenir.
- (2) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti yurttaşlarının Devlet sınırları dışında, Kıbrıs'ta kalan taşınmaz malları için Devletten, eşdeğerde taşınmaz mal isteme hakları saklıdır; bu hak yasa ile düzenlenir ve bu Anayasanın 159. maddesinin (2). fıkrası kapsamına giren taşınmaz malların hak sahiplerine mülkiyetinin devri öncelikle gerçekleştirilir.

Şehitlik, malül gazilik nedeniyle yasanın mülkiyet hakkı tanıdığı kişilere ve yasada belirtilen diğer nedenlerle hak sahibi olanlara da mülkiyet verilir.

- (3) Devlet, göçmenlerin eşit statü altında esenlendirilmesi, kendilerine, ailelerine ve topluma yararlı duruma getirilmeleri için gerekli sosyal, ekonomik, mali ve diğer önlemleri alır; esenlendirmeyi gerçekleştirinceye kadar gerekli yardımları yapar.
- (4) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Türk yurttaşlarının, terketmek zorunda kaldıkları taşınır ve taşınmaz mallar nedeniyle gelir kaybına veya zarara uğramışlarsa tazminat isteme hakları saklıdır. Bu haklar yasa ile düzenlenir.

- (5) Bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak, eşdeğerde mal uygulamalarının önceliğine uyulmak koşuluyla, hak sahiplerine taşınmaz mallarla ilgili mülkiyet hakkı devir işlemleri en geç beş yıl içinde tamamlanır.

Hak ve Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi

Geçici Madde 2

Geçici 1. madde kuralları uyarınca hak sahibi kılınan yurttaşların ellerinde bulundurdıkları kaynakların, ellerine geçtiği tarihten itibaren gelirleri veya yıllar itibarıyla kiralari, gerçekçi olarak hesaplanır ve yasanın belirlediği veya belirleyeceği haklarından çıkarılır. Bu işlem yapıldıktan sonra, Devlet, alacaklı olanlara alacaklarını tamamlar; verecekli olanlar ise, Devlete, makul bir süre içerisinde vereceklerini öderler.

Orman Tarlaları

Geçici Madde 3

- (1) Bu Anayasanın 159. maddesinin (2). fıkrası kurallarına bakılmaksızın, alçak orman bölgelerinde ormantarlası olarak anılan ve 1 Ocak 1955'ten beri tarım arazisi olarak kullanılan Devlet arazilerinin mülkiyet hakkının fiili zilyedlerine devri mümkündür.

Bu fıkra amaçları bakımından fiili zilyed, taşınmaz malı tarım arazisi haline getiren ve 1 Ocak 1955'ten beri kullanmayı sürdüren kişiyi anlatır ve yasal mirasçıları ile bunlardan devralan kişiyi de kapsar.

Bu fikanın uygulanması yasa ile düzenlenir.

- (2) (1). fıkrada belirtilen statü içinde olup 20 Temmuz 1974 tarihine kadar Kıbrıs Türk toplumu mensubu olmayan kişilerin fiili zilyedliğinde bulunan Devlet arazilerinin geleceği yasa ile düzenlenir.

Mevcut Mevzuatın Geçerliliği ve Bu Mevzuatın Anayasaya Aykırılığı İddiası

Geçici Madde 4

- (1) Bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihte yürürlükte olan mevzuat, bu Anayasa kurallarına aykırı olmadığı ölçüde yürürlükte kalır.
- (2) Kıbrıs Türk Federe Meclisinin, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve Bağımsızlık Bildirisini onaylayan 15 Kasım 1983 tarihli ve 50 sayılı kararı da, bu Anayasa kurallarına aykırı olmadığı ölçüde yürürlükte kalır.
- (3) Yürürlükte olan mevzuat hakkında, bu Anayasaya aykırılığı iddiası ile, bu anayasanın 147. maddesinde belirtilen kişi, kurum ve kuruluşlar, Anayasa Mahkemesinde iptal davası açabilirler. İptal davası açma hakkı, cumhuriyet Meclisinin göreve başladığı tarihten başlayarak altmış günlük süre sonunda düşer. 148. madde kuralları saklıdır.
- (4) Bu madde uyarınca yürürlükte sayılan mevzuat, Anayasa gücünde veya Anayasa nitelikli mevzuat sayılmaz ve mevzuatın niteliğine göre, herhangi bir yasa ile veya bu Anayasanın yetkili kıldığı organ kararı ile iptal edilebilir, değiştirilebilir veya yürürlükten kaldırılabilir.

Cumhuriyet Meclisi Seçimleri

Geçici Madde 5

Bu Anayasa, halkoylamasında kabul edilip Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdikten sonra, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Kurucu Meclisinin karara bağladığı tarihte Cumhuriyet Meclisi seçimi yapılır. Sözkonusu gün, seçim işlemleri bakımından oy verme günüdür. Diğer seçim işlerinin tarihleri Yüksek Seçim Kurulunca saptanır.

Cumhurbaşkanının Seçimi ve Eski Cumhurbaşkanının Görevinin Sona Ermesi

Geçici Madde 6

Bu Anayasaya göre ilk Cumhurbaşkanlığı seçimi, Cumhuriyet Meclisi seçimleriyle birlikte aynı gün yapılır ve seçilen Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisinin toplanıp göreve başladığı günü izleyen gün Mecliste andıçerek göreve başlar. Seçilen Cumhurbaşkanı, göreve başladığı anda da eski Cumhurbaşkanının görevi sona erer.

Ancak, Kurucu Meclis koşulların gerektirdiği hallerde, Cumhurbaşkanlığı seçiminin değişik bir günde yapılmasını karara bağlayabilir.

Kurucu Meclisin Hukuki Varlığının Sona Ermesi

Geçici Madde 7

Bu Anayasaya göre kurulan Cumhuriyet Meclisinin toplanmasıyla 2 Aralık 1983 tarihli ve 3 sayılı Meclis Kararı ile oluşturulan Kurucu Meclisin hukuki varlığı sona erer ve kendiliğinden dağılmış olur.

Geçici İçtüzük

Geçici Madde 8

Bu Anayasaya göre kurulan Cumhuriyet Meclisinin toplantı ve çalışmaları için, kendi İçtüzüğü yapıncaya kadar, Kıbrıs Türk Federe Meclisi İçtüzüğünün, bu Anayasaya aykırı olmayan kuralları uygulanır.

Bakanlar Kurulunun Durumu

Geçici Madde 9

Bu Anayasanın 106. maddesine göre yeni Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanınca atandığı zaman, mevcut Bakanlar Kurulunun görevi kendiliğinden sona erer.

Savunma ve İşbirliği

Geçici Madde 10

Kıbrıs Türk halkının savunması ve iç güvenliği ile milletlerarası durum gerektirdiği sürece bu Anayasanın 117. maddesinde yer alan kurallar yürürlüğe girmez. Anayasa yürürlüğe girdiği tarihte dış ve iç güvenliğin sağlanmasında kullanılan bütün kuvvetlerle, bunlara ilişkin olarak uygulamada olan usul ve hükümlerin ve bu konularda kabul edilmiş ve edilecek işbirliği esaslarının uygulanmasına devam olunur.

Anayasanın Kabul Ettiği Organ, Kurum ve Kurulların Durumu

Geçici Madde 11

Bu Anayasa ile kabul edilmiş olan yeni organ, kurum ve kurulların kuruluş ve işleyişleriyle ilgili yasalar Cumhuriyet Meclisince kabul edilip yürürlüğe konuncaya kadar, bu konularda mevcut mevzuat kurallarının uygulanmasına devam edilir ve mevcut organ, kurum ve kurullar görevlerine devam ederler.

Anayasa Metninin Yayımlanması

Geçici Madde 12

Bu Anayasa metni, Kurucu Meclisce kabul edildiği tarihten başlayarak on gün içinde Resmi Gazete'de yayımlanır.

Ölüm Cezalarının Müebbet Hapse Dönüştürülmesi

Geçici Madde 13

Anayasanın 15. maddesinin (2). fıkrasında öngörülen ölüm cezaları dışında, yürürlükteki mevzuatta ölüm cezasını gerektiren suçlar için öngörülen ölüm cezaları, bu Anayasanın yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak, müebbet hapse dönüştürülür.

SEKİZİNCİ KISIM

Son Kurallar

Anayasanın Değiştirilmesi

Madde 162

- (1) Bu Anayasa kuralları kısmen veya tamamen ancak Cumhuriyet Meclisinin en az on üyesinin önerisi ve üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun oyuyla değiştirilebilir. Bu Anayasanın 9. maddesi kuralları saklıdır.
- (2) Anayasanın değiştirilmesi hakkındaki önerilerin görüşülmesi ve kabulü, (1). fıkra da yer alan kayıtlar dışında, yasaların görüşülmesi ve kabulü hakkındaki kurallara bağlıdır.

Ancak değişiklik önerileri, önerilerin verildiği tarihten başlayarak otuz gün geçmedikçe görüşülemez.

- (3) Anayasa değişiklikleri, halkoylamasından sonra, kabul edildiği takdirde, Cumhurbaşkanı'nca on gün içinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer.

Başlangıç Kısmı

Madde 163

Toplumsal mücadeleyi ve bu Anayasanın dayandığı temel görüş ve ilkeleri belirten Başlangıç Kısmı, bu Anayasanın metninden sayılır.

Anayasanın Yürürlüğe Girmesi

Madde 164

Bu Anayasa halkoylamasına sunulup kabul edildikten sonra, en geç on gün içinde halkoylaması sonuçlarıyla birlikte Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girer ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Anayasası olur.